

UPPSALA
UNIVERSITET

Grundläggande juridisk metod, statsrätt och konstitutionell EU-rätt

Seminarieuppgifter

Terminskurs 1

Juridiska institutionen

Gäller från och med vårterminen 2024

Lektion 1	Introduktion	2
Lektion 2	Tolkning av lagtext	3
Lektion 3	Förarbeten och praxis	5
Lektion 4	Doktrin, rättsteknik och rättstillämpning.....	7
Lektion 5	Konstitutionella begrepp och principer	10
Seminarium 1	Offentligrättsliga principer	12
Seminarium 2	Styrning och kontroll	15
Seminarium 3	Lagstiftningsprocessen.....	17
Seminarium 4	Normgivningsmakten.....	19
Seminarium 5	Folkrätt i svensk rätt	21
Seminarium 6	Studieteknik och studiemiljö	23
Seminarium 7	Rättighetsskydd.....	26
Seminarium 8	Rättighetskonflikter och positiva förpliktelser	29
Seminarium 9	Rättegångsspel	32
Seminarium 10	Offentlighetsprincipen och dess gränser	35
Seminarium 11	Ansvar vid tryck- och yttrandefrihetsbrott.....	38
Seminarium 12	EU-rättens konstitutionella förutsättningar	40
Seminarium 13	EU:s lagstiftningsprocess	43
Seminarium 14	EU:s domstolsprocess	47
Seminarium 15	EU-rättens genomslag i den svenska rättstillämpningen	49
Seminarium 16	Komparativ konstitutionell rätt	52
Seminarium 17	Normkontroll.....	53
Seminarium 18	Rättsstaten: en begreppsanalys.....	56
Seminarium 19	Ett pluralistiskt rättighetsskydd.....	58
Seminarium 20	Statschefen och grundlagen	60
Seminarium 21	Sveriges nationella minoriteter	62
Seminarium 22	Grundlagen i kris och krig	64
Seminarium 23	Stresstest av den svenska grundlagen	65
Seminarium 24	Avslutning: skriv en ny konstitution.....	67

Lektion 1 Introduktion

Välkommen till din första lektion på Juristprogrammet!

Introduktionslektionen är vad det låter som: en presentation av seminariearbetet och den konstitutionella rätten samt ett första möte mellan den lärare och de studenter som ska arbeta tillsammans under terminen.

Läraren kommer att ge en introduktion till de ämnen som ska behandlas under terminen och förklara kursens upplägg, det vill säga göra en genomgång av

- undervisningsformer och pedagogisk modell, med särskilt fokus på basgruppsarbete,
- seminarieundervisningen samt
- kurslitteratur och övrigt studiematerial.

Avsikten är att du redan vid detta tillfälle ska få en förståelse för hur du bör lägga upp dina studier och förbereda dig inför seminarierna. Många praktiska tips kommer att ges.

Under lektionen kommer ni att delas in i basgrupper som ni ska arbeta tillsammans med under den första halvan av terminen. Grupperna kommer att ges tillfälle att bekanta sig med varandra och att stämma tid för ert första möte. Basgrupperna kommer också att få till uppgift att sätta upp ramarna för sitt fortsatta samarbete.

Inför lektionen ska du läsa igenom Undervisningsplanen!

Lektion 2 Tolkning av lagtext

Detta tillfälle inleder en serie lektioner som behandlar de rättskällor som utgör basen för den juridiska verksamheten. Läraren är ordförande vid lektion 1–5.

Vid denna lektion står lagstiftning och andra författningar i fokus, eftersom författningar är den centrala källan till kunskap om rättens innehåll. Vi kommer att analysera en bestämmelse, *ett lagrum*, där vi frågar oss vilken information som kan utläsas direkt ur lagtexten och vilken information som saknas.

Målet med lektionen är att ge en introduktion till de traditionella rättskällorna i svensk rätt och hur de hierarkiskt förhåller sig till varandra. Efter lektionen bör du känna till en rad grundläggande begrepp, hur en rättsregel är uppbyggd och fått en inblick i hur en jurist kan ta sig an (läsa) lagtexten när den ska tolkas. Håll dock i minnet att hela juristprogrammet består av övningar i att tolka och tillämpa regler, så du behöver inte oroa dig om du inte förstår allt på en gång! Vi kommer att repetera dessa grundläggande begrepp under hela terminen (och utbildningen).

Uppgift 1

Leta upp lagrummet BrB 16 kap 8 § i er lagbok. Börja med att hitta brottsbalken i lagbokens sakregister. När du hittat lagen (obs: trots namnet ”balk” så är brottsbalken en lag), bläddra dig fram till brottsbalkens 16:e kapitel och läs paragraf 8 noggrant. Svara därefter på frågorna nedan.

- a) Vad kan utläsas av siffrorna inom parentes i lagens titel (1962:700) respektive i slutet av lagrummet (2018:1744)?
- b) Vilket eller vilka *brott* reglerar paragrafen/lagrummet?
- c) Identifiera *rekvisit* i lagtexten. Hur förhåller sig rekvisiten till varandra, vilka är *kumulativa* respektive *alternativa*?
- d) Om rekvisiten är uppfyllda – vilken är *rättsföljden*?
- e) Vilka rekvisit är tydliga respektive otydliga?

Uppgift 2

- a. Vilka grundlagar finns det i Sverige och vilket lagstöd finns för detta påstående?
- b. Vilka andra typer av föreskrifter finns det och vem utfärdar dem?
- c. Det händer att två olika rättsregler står i konflikt med varandra, det vill säga att båda reglerna är tillämpliga på samma situation men att de ger olika och oförenliga rättsföljder. Hur ska en sådan situation lösas? När ni svarar på frågan ska ni förhålla er till begreppen *lex superior*, *lex specialis* och *lex posterior*.

Uppgift 3

- a) Det talas ibland om olika tolkningsmetoder som används när lagtext ska tolkas. Förklara så tydligt du kan vad som är kännetecknande för respektive metod.
 1. Objektiv eller lexikalisk-grammatisk tolkning
 2. Subjektiv tolkning
 3. Teleologisk tolkning eller ändamålstolkning
 4. Konform tolkning
 5. Systematisk tolkning
- b) När lagtext tolkas uppnås olika tolkningsresultat. Förklara så tydligt du kan vad som är kännetecknande för respektive begreppspär.
 1. Direkt tillämpning vs reduktionsslut
 2. Extensivt slut vs restriktivt slut
 3. Analogislut vs e contrarioslut

Uppgift 4

- a. Skapa en fiktiv rättsregel som innehåller rekvisit (både kumulativa och alternativa) och en rättsföljd.
- b. Identifiera situationer som både skulle kunna falla inom och utanför bestämmelsens tillämpningsområde beroende av tolkningsmetod. Annorlunda uttryckt: försök ge exempel på lätta respektive svåra fall i en tillämpningssituation.

Tilldelning av PM-ämnena

Under kursen ska alla skriva en promemoria (en PM) om ett specifikt ämne med anknytning till ett eller flera av de rättsområden som behandlas på T1, dvs. statsrätt, fri- och rättigheter, tryck- och yttrandefrihetsrätt, komparativ konstitutionell rätt, och konstitutionell EU-rätt. Vid slutet av lektionen får du ditt PM-ämne. Dessa fördelas slumpvis. Du kan alltså inte välja ämne själv och du kan inte byta.

Lektion 3 Förarbeten och praxis

Vid denna lektion fortsätter arbetet med rättskällorna, denna gång med förarbeten och praxis i fokus. Syftet är att ni ska få kännedom om vilka olika typer av förarbeten som finns, hur de förhåller sig till varandra och hur de kan användas för att tolka gällande rätt. Ni ska öva på att läsa och föredra ett rättsfall och förväntas efter seminariet ha fått en viss förståelse för hur rättsfall kan användas för att tolka gällande rätt. Ni bör efter lektionen känna till hur man hänvisar till förarbeten respektive rättsfall.

På Studium finns en inspelad föreläsning om att läsa rättsfall från svenska domstolar. Tanken är att du ska titta på den innan du läser rättsfallet.

Uppgift 1

I Sverige är förarbeten ett viktigt verktyg vid tolkning av gällande rätt. Dagens lektion väcker frågor om hur förarbeten kan användas. Särskilt statliga offentliga utredningar (SOU) och propositioner (prop.) kan förtydliga och utveckla innebörden av enskilda rekvisit eller en specifik bestämmelse men utvecklar också motiven bakom lagstiftningen som helhet.

- a. Vilka förarbeten har använts vid utformningen av bestämmelsen om hets mot folkgrupp i brottsbalken (1962:700), BrB, 16 kap 8 §? Vilken var den senaste ändringen av paragrafen och vilket förarbete låg till grund för ändringen? Redogör för hur ni gått till väga för att hitta informationen (det finns flera olika sätt).
- b. Undersök hur propositionen till den senaste ändringen i BrB 16 kap 8 § är uppbyggd – exempelvis genom att studera innehållsförteckningen eller bläddra/scrolla igenom hela texten. Jämför strukturen i propositionen med strukturen i den ursprungliga propositionen till BrB och fundera på vilka avsnitt i de två propositionerna som skulle kunna vara särskilt relevanta för tolkningen av BrB 16 kap 8 §.
- c. På vilket sätt hjälper förarbetena dig att tolka den aktuella lagen? Hur kan vi använda förarbetena i en rättslig argumentation? Resonera utifrån de tolkningsmetoder som vi arbetade med vid förra lektionen.

Uppgift 2

Ni ska nu läsa och föredra ett rättsfall, vilket innebär att ni ska berätta om de viktigaste punkterna i ett prejudicerande domstolsavgörande, i detta fall från Högsta domstolen (HD). Tänk på att föredragningen får ta maximalt 10 minuter.

Läs rättsfallet NJA 1996 s 577.

a. Förbered en föredragning av fallet. Föreställ er att åhörarna har ungefär de juridiska kunskaper som ni själva har men att de inte är bekanta med det rättsfall som föredras. Föredragningen ska hållas kort och fokus ska ligga på det som är mest centralt. Följande punkter ska framgå:

1. Vad gäller saken?
2. Vilka är parterna?
3. Vilka yrkanden framställs? (ta reda på vad ett yrkande är)
4. Vilket är domslutet i Högsta domstolen (HD)?
5. Redogör för HD:s domskäl, dvs. hur HD har kommit fram till sin slutsats.
6. Vilken är rättsfrågan, dvs. den rättsliga fråga som rättsfallet ger vägledning om, och vad är svaret på denna rättsfråga (prejudikatet)?

b. Efter föredragningen av fallet ska följande frågor analyseras.

1. Hur argumenterar parterna (vilka skäl anför de till stöd för sina yrkanden)?
2. Har underinstanserna kommit till andra domslut än högsta instans och/eller har de resonerat annorlunda i sina domskäl?
3. Finns det skiljaktiga meningar och vilken betydelse har skiljaktiga meningar?
4. Vad är det som gör att de skiljaktiga når en annan slutsats än majoriteten?
5. Vilka rättskällor använder sig HD av och vilka tolkningsmetoder kan spåras i HD:s resonemang?
6. På vilket sätt hjälper rättsfallet er i tolkningen av lagtexten i BrB 16 kap 8 §, dvs. hur kan rättsfallet användas i en rättslig argumentation?

Lektion 4 Doktrin, rättsteknik och rättstillämpning

Denna lektion avslutar lektionsserien om rättskällor med ett särskilt fokus på doktrin. Lektionen innehåller också en övning i att tillämpa rättskällor på ett fall. Det övergripande syftet med lektionen är att knyta ihop säcken och summera vad vi hittills lärt oss, dvs. att utreda och tillämpa gällande rätt.

Efter lektionen bör ni ha viss förståelse för hur man hänvisar till doktrin i en rättslig argumentation. Ni bör också förstå hur era förvärvade kunskaper om rättskällor kan användas vid rättstillämpning. Förhoppningsvis har dina nya kunskaper väckt en mängd olika frågor om rättskällor, rättskällehierarki, tolkning och tillämpning!

Angående doktrin på T1:

En mycket viktig rättskälla är doktrin, dvs. rättsvetenskaplig litteratur. Doktrin innehåller ofta en analys av ett rättsområde eller en specifik rättslig fråga. Doktrin kan vara till stor hjälp för en jurist vid tolkning och tillämpning men också som introduktion till ett nytt rättsområde. Exempelvis är det ofta genom att läsa doktrin som studenterna hittar hänvisning till relevanta rättskällor (lagar, förarbeten, rättsfall, doktrin m.m.) under PM-arbetet. Ur ett vetenskapligt perspektiv är det tveksamt om kurslitteratur kan räknas som doktrin, dvs. en rättskälla, men som student på T1 är kurslitteraturen att betrakta som doktrin. Underskatta därför inte litteraturens centrala betydelse för att förstå den rättsliga systematiken på kursens olika delområden. Läsning av kurslitteratur är också en övning i att tillgodogöra sig rättsvetenskaplig doktrin. Kom dock ihåg att alltid läsa litteraturen parallellt med lagtext och andra primärkällor. Lagen kan ju ha ändrats eller upphävts sedan boken eller artikeln skrevs och dessutom är det viktigt för att kunna förhålla sig kritisk till litteraturen.

Uppgift 1

Gå in på Juno via Universitetsbibliotekets hemsida (ub.uu.se) ”Sök- och Skrivguide” för juridik (som är en bra ingång för att hitta rättskällor). Leta upp kommentaren till BrB 16 kap 8 § och läs den. Vilken slags information får du och på vilket sätt hjälper den dig att tolka den aktuella lagen? Vad är en lagkommentar för typ av rättskälla?

Jämför den information om BrB 16 kap. 8 § du får fram med den du kan utläsa ur Hans-Gunnar Axbergers bok Yttrandefrihetsgrundlagarna. Hur skiljer sig dessa källor åt och har de olika värde för en jurist?

Ge exempel på litteratur som inte är att betrakta som en rättskälla men som ändå kan vara relevant för en jurist. På vilket sätt kan denna litteratur vara användbar?

Uppgift 2

Ett uppmärksammat avsnitt av Uppdrag granskning som visat att medborgare från Ukraina fått förtur i vården i Sverige väcker ilska. En stor demonstration mot patienter från andra länder vid Akademiska sjukhuset i Uppsala äger rum vid Svandammen. Stämningen är aggressiv och flera av budskapen väcker stor uppmärksamhet. Det är framförallt tre fall som får uppmärksamhet då de upplevs som särskilt hotfulla.

- Det första fallet är en docka insvept i en ukrainsk flagga som hänger från en snara i ett träd.
- Det andra är en person som skanderar: ”Ut med de ukrainska parasiterna – svenska sjukhus är till för svenskarna”.
- Det tredje fallet är ett plakat med texten ”Invandrare och utlandspatienter – utrota skiten!”

Kommentera fallen med utgångspunkt i lagstiftningen om hets mot folkgrupp. Hänvisa noga till de rättskällor ni jobbat med under lektionerna. Använd så många rättskällor som möjligt. Fundera på vilken roll du ikläder dig när du gör din rättsliga analys. Tänker du dig att du företräder någon specifik part när du argumenterar? Blir analysen/slutsatserna olika beroende av vilket perspektiv du intar?

Uppgift 3

Att använda sig av olika rättskällor för att lösa ett rättsligt problem är grunden för den rättsliga metoden. Fundera på följande frågor: Vilka rättskällor finns det? Vad är en rättskälla? Hur förhåller sig rättskällorna till varandra? Hur skapas de olika rättskällorna? Kommer de från politiker eller jurister?

Använd svaren på dessa frågor för att skissa på en rättskällehierarki, dvs en bild av hur olika rättskällor förhåller sig till varandra och hur olika typer av samma rättskälla förhåller sig till varandra.

Sammanfatta för dig själv hur du gick tillväga för att analysera situationen i uppgift 2 och försök att beskriva hur du gjorde. Jämför med varandra i basgruppen. Vad gjorde ni lika och vad gjorde ni olika?

Denna metod för att ”ställa frågor till rätten” och att ”utreda gällande rätt” är utgångspunkten vid förberedelser inför alla kommande seminarier. Att förstå grunderna till den juridiska metoden är dessutom avgörande för dina fortsatta studier och inom alla juristyrken.

Reflektera tillsammans med gruppen om det finns bättre eller sämre sätt att arbeta med rättskällor och försök sammanfatta vilken kunskap ni tar med er från lektionerna.

Fundera särskilt på om och i så fall hur metoden förändras beroende på vilken yrkesroll som juristen har, exempelvis åklagare, advokat, domare, rättsvetare etc.

Lektion 5 Konstitutionella begrepp och principer

Målet med denna lektion är att sätta ljuset på det svenska statsskickets grunder och dess centrala aktörer. Under lektionen presenteras ett antal begrepp och principer som är centrala inom den konstitutionella rätten och som vi kommer att arbeta med flitigt under terminen.

Var noga med att ange rättsligt stöd för alla era påståenden och försök att hänvisa till så många rättskällor som möjligt. Som alltid är det viktigt att läsa kurslitteraturen noga. Tänk då särskilt på att ”Juridikens nycklar” inte är en bok som är lämplig att använda som rättskälla.

Eftersom detta är det sista tillfället när läraren är ordförande ägnas en stund i slutet av lektionen åt att prata om det kommande arbetet med ordförandegrupper.

Uppgift 1

a. Analysera noggrant rekvisiten i RF 1 kap 1 § och diskutera vad de säger om det svenska statsskicket. Fundera på vad som kan utläsas direkt ur lagtexten och vad som kräver kompletterande rättskällor.

Säkerställ även att följande begrepp uppmärksammas i analysen: demokrati, folksuveränitet, parlamentarism, fri åsiktsbildning, lokal och regional självstyrelse, legalitet, rättsstat.

b. Fundera på vad som är alternativen till de utgångspunkter som anges i RF 1 kap 1 §.

Uppgift 2

Analysera nu resterande lagrum i RF 1 kap och diskutera vad de säger om det svenska statsskicket och den offentliga maktutövningen.

Identifiera även vilka som enligt RF är de centrala aktörerna i det svenska statsskicket. Hur regleras detta i RF och vilka uppgifter kan vi utläsa att aktörerna har?

Jämför särskilt RF 1 kap 2 § och 1 kap 9 §. Kan dessa stadganden t.ex. utkrävas, kontrolleras och/eller åberopas i domstol?

Uppgift 3

Diskutera särskilt betydelsen av RF 1 kap 10 §. Innebär detta stadgande ett hinder mot att Sverige lämnar EU eller FN-samarbetet?

Uppgift 4

Bläddra igenom hela regeringsformen översiktligt. Vad handlar de olika kapitlen om? Hur hänger de ihop med bestämmelserna i 1 kap?

Uppgift 5

- a) Vilka är de övriga grundlagarna? Vad reglerar de och finns det några centrala konstitutionella principer i dem?
- b) Vad är riksdagsordningen för typ av lagstiftning och hur förhåller den sig till grundlag och annan lag?

Seminarium 1 Offentlighetsrättsliga principer

Utövande av svensk offentlig makt begränsas med hjälp av specifika regler, till exempel i RF och förvaltningslagen, men vissa grundläggande rättsprinciper har också central betydelse. Syftet med detta seminarium är att fördjupa förståelsen för innebörden av legalitetsprincipen, objektivitetsprincipen och proportionalitetsprincipen. Avsikten är att dessa ska kunna tjäna som analysverktyg vid kommande seminarier. Ett annat syfte är att förstå JO:s kontrollerande funktion.

Nu påbörjas också arbetet med ordförandegrupper. Basgrupp A ska agera ordförandegrupp denna gång.

Uppgift 1

- a. Förklara *innebörd* av och *syfte* med:
 - i. legalitetsprincipen
 - ii. objektivitetsprincipen
 - iii. proportionalitetsprincipen
- b. Hur hänger principerna ihop och hur skiljer de sig åt? Diskutera även skillnaden mellan en princip och andra rättsregler.
- c. Varför regleras principerna i både RF och förvaltningslagen (2017:900)? Undersök om det fördes några sådana diskussioner i förarbetena till förvaltningslagen.
- d. Vem är JO och vad har JO:s beslut för värde som rättskälla?

Uppgift 2

Diskutera situationerna nedan i ljuset av de offentlighetsrättsliga principerna så som de beskrivs i kurslitteraturen och gör en bedömning av om aktörerna förtjänar någon kritik. Bortse ifrån civilrättsliga regler om diskriminering och fokusera enbart på de offentlighetsrättsliga principerna.

- a. En handläggare på Försäkringskassan lämnade av misstag ett telefonsvararmeddelande till en enskild försäkringstagare. På inspelningen hörs handläggaren bl.a. säga att den enskilde är ”dryg i pallet” och att hen ”ska fan svara i telefon”; hen har ju ”bara ryggproblem” och är inte något ”psykiskt kvadd som bara ligger och skriker i soffan”.
- b. En polis stoppade en man vid en trafikkontroll för att han inte hade stannat vid stopplikt. Mannen ville inte godta ett föreläggande av ordningsbot. Han ändrade sig dock efter att polisen förklarat att han hade för avsikt att omhänderta mannens körkort om så inte skedde. Polisen utfärdade ett föreläggande och lät mannen behålla körkortet.

- c. En affärskedja för överprissatta grönsaksjuicer har som affärsidé att enbart sälja sina produkter till unga tjejer med långt blondt hår. Bedömningen av vem som är tjej respektive blond och långhårig görs av den som arbetar i kassan.
- d. Svenska filminstitutet uppger i ett pressmeddelande att de enbart kommer att tilldela män statliga medel under 2022 med motiveringen att kvinnor prioriterats under allt för många år.

Uppgift 3

Gör en rättsfallsanalys av HFD 2015 ref 16. Fundera särskilt på hur HFD respektive det skiljaktiga justitierådet resonerar kring relationen mellan legalitetsprincipen och proportionalitetsprincipen.

Uppgift 4

Bryt upp texten nedan och identifiera situationer eller omständigheter som aktualiserar juridiska frågeställningar:

I Nersala förbereder samhällskunskapsläraren Urban sin undervisning inför höstterminen. Det är mycket att stå i eftersom det är ett s k supervalår med val till både riksdagen, kommunen och Europaparlamentet. Urban själv är politiskt aktiv sedan länge; han har gått från sympatier för yttervänstern i ungdomen till att bli mer högervriden och anser sig själv ha mognat som människa på sin politiska resa. Eftersom han sitter i kommunfullmäktige för ett lokalt parti och gillar makt funderar han på hur han ska behålla sin plats där. Han vill hantera undervisningen så att han på ett diskret sätt kan medverka till att göra eleverna politiskt intresserade, och helst till att de delar hans politiska åskådning. Kanske kan de till och med rösta på honom så småningom?

Veckan före valen ordnar skolan en presentation med utfrågning samt bokbord för de politiska partier som är representerade i riksdagen. Detta har rektorerna i Nersala kommit överens om som ett kriterium för vilka som får vara med. Urban blir bekymrad när hans parti inte får vara med. Hur ska det nu gå med hans politiska karriär?

Valresultatet blir dystert. Urban förlorar sin plats i kommunfullmäktige och blir allmänt sur på tillvaron. Han känner sig sviken av eleverna och funderar på hur han ska gå vidare. När det blir dags för terminens första prov bestämmer han att det ska finnas både kunskapsfrågor och en essäfråga där eleverna ska motivera sin preferens för en viss politisk ideologi. När Urban rättar essäfrågorna blir han förskräckt och bestämmer sig för att vara extra hård mot de elever som står långt från hans egen politiska åskådning. Han är speciellt hård i sin rättning av grannflickan Åsas prov eftersom han aldrig har

kunnat förlåta hennes föräldrars beslut att hugga ner den vackra tårpilen som växte mitt på gränsen mellan deras hus.

Urbans muntliga genomgång och betygsättning blir kritiserad av eleverna när de får tillbaka proven. Diskussionen i klass 9C blir hätsk och Urban blir så upprörd att han springer ut, låser dörren och gömmer sig i lärarrummet. Senare blir Urban anmäld av arga föräldrar som anser att han inte sköter sitt uppdrag som lärare korrekt.

Analysera de frågeställningar som du har identifierat. Ta utgångspunkt i de offentlighetsrättsliga principerna och gör en bedömning av om Urban förtjänar kritik.

Inläsningsmaterial

HFD 2015 ref 16

JO-beslut den 17 december 2015, dnr 5001-2014

JO-beslut den 30 november 2018, dnr 1855-2018

JO-beslut den 25 juni 2019, dnr 4228-2018

JO-beslut den 16 januari 2020, dnr 2323-2018

Seminarium 2 Styrning och kontroll

Under detta seminarium diskuteras regeringens formella och informella styrning av statliga förvaltningsmyndigheter. Dessutom undersöks hur regeringsmakten kontrolleras och vilka aktörer som är inblandade i denna kontroll. Regeringens styrning av de statliga myndigheterna diskuteras ur både ett svenskt och ett komparativt perspektiv. Var, som alltid, noggrann när du läser lagtext och var uppmärksam på de olika rekvisiten i lagrummen.

Uppgift 1

Migrationsverket är hårt ansatt av kritik i media och den nytilsatte migrationsministern vill genast visa handlingskraft genom att ta tag i problemen på myndigheten. Följande problem kan identifieras i medierapporteringen.

- Alldeles för långa handläggningstider
 - Generaldirektörens infekterade relation till media
 - Dålig arbetsmiljö
 - Stark kritik mot myndighetens tillämpning av det migrationsrättsliga regelverket
- a. Ministern vill att du lämnar en sammanställning över dels vad hen som minister kan göra för att styra en myndighet generellt, dels vilka möjligheter regeringen som helhet har att göra samma sak.
- b. Ministern önskar även motiverade förslag på vad hen kan göra i förhållande till de olika problemen på Migrationsverket. Ministern vill särskilt veta vad hen kan göra på egen hand och vad som kräver inblandning av regering och/eller riksdag.

Uppgift 2

Det framkommer i media att migrationsministern under ett besök på en av Migrationsverkets enheter dels lovat myndigheten mer resurser, dels i samtal med en handläggare gett landinformation i ett knivigt ärende som handläggaren skulle fatta beslut i. Oppositionen går i taket och menar att ministern måste ställas till svars.

I samma rapportering framkommer att ministern skrivit under ett internationellt avtal i strid med regeringens vilja. Oppositionen menar att ministerns agerande är straffbart och att ministern borde åtalas enligt brottsbalken (1962:700) 19 kap 3 §.

Gör en konstitutionellrättslig bedömning av ministerns agerande. Ge även oppositionen råd om hur de kan agera för att ställa ministern till svars.

Uppgift 3

Du jobbar som föredragande i konstitutionsutskottet (KU) och tre olika anmälningar kommer in gällande frågan om relationen mellan regeringen och dess myndigheter. Ditt uppdrag är att föredra ärendet för utskottet och ge ett förslag till ställningstagande.

- a. En myndighet handlägger ett medialt uppmärksammat tillståndsärende. En tjänsteman från regeringskansliet hör av sig och ber om information om ärendet. Tjänstemannen informerar även om regeringens inställning i frågan och konstaterar att det är en profilfråga för regeringen.
- b. En myndighet har i uppdrag att utreda en fråga åt regeringen. Ett utkast till utredningens slutsatser skickas till regeringen i informationssyfte en vecka innan de ska presenteras. Regeringskansliet (RK) hör av sig och menar att myndigheten kommit till fel slutsatser. RK säger åt myndigheten att skriva om slutsatserna så att de stämmer överens med regeringens inställning.
- c. Regeringen tar kontakt med en myndighet för att förklara att de har tillämpat lagstiftningen felaktigt. De menar att myndigheten missuppfattat ett uttalande i förarbetena och genast ska ändra sin rättstillämpning i fortsättningen.

Uppgift 4

Sverige har, till skillnad från nästan alla andra länder, ett förbud mot ministerstyre. Vad innebär det svenska förbudet och hur ser det ut i länder med ministerstyre? Kan en minister göra vad som helst, exempelvis i Danmark? Vilka argument kan framföras för och emot ministerstyre?

En basgrupp ska argumentera för och en basgrupp ska argumentera mot ministerstyre. Ordförandegruppen bestämmer vilken grupp som argumenterar för vad i början av seminariet.

Inläsningsmaterial

Bremdal, P, Att tala är silver men att tiga är guld? Om ministerstyre och statsråds uttalanden, i Thomas Bull & Elisabeth Rynning (red), Allmänt och enskilt: Festskrift till Lena Marcusson, Iustus 2013, s 47-65 (finns på Studium)

Wenander, H, Rättsliga ramar för styrning av förvaltningen i Danmark och Sverige, Nordisk administrativt tidskrift 2016 s 57-74

Seminarium 3 Lagstiftningsprocessen

Vid detta seminarium ligger fokus på den svenska lagstiftningsprocessen och riksdagens och regeringens roller i denna. Vi kommer även att studera Lagrådet och dess roll i lagstiftningsprocessen. Tänk på att ni alltid ska ange rättsligt stöd för de argument ni för fram. Det innebär i huvudsak att ni ska kunna ange (i första hand) lagstöd eller (i andra hand) stöd i andra rättskällor när ni presenterar rättsliga argument. Glöm inte att studera Riksdagsordningen (RO)!

Efter detta seminarium förväntas ni ha tillgodogjort er kunskap om vad riksdagsordningen reglerar samt fått övergripande förståelse för den svenska lagstiftningsprocessen. I detta ingår att tillgodogöra sig kunskap om vilka dokument/förarbeten som de olika stegen i lagstiftningsprocessen ger upphov till. Ni bör också ha reflekterat över varför reglerna ser ut som de gör, exempelvis varför lagförslag ska bordläggas, varför vi har remisskrav och varför Lagrådet finns. Det är särskilt viktigt att ni har kunskap om skillnaden mellan regering och riksdag och dess olika roller i lagstiftningsprocessen.

Uppgift 1

Inför ett stundande riksdagsval vill regeringen få igenom ett av sina vallöften för att ha något positivt att visa upp för väljarna. Det handlar om att införa ett språkrav för medborgarskap. Regeringen vill få igenom detta så snabbt som möjligt och vill ha underlag från er kring detta.

- a. Regeringen önskar först en föredragning kring hur *regeringens* beredning av ett lagförslag normalt ser ut samt ett förslag på hur processen kan snabbas upp. Regeringen vill särskilt veta vilka delar av processen som är obligatoriska och vilka som inte är det.
- b. Regeringen vill även ha en föredragning kring hur *riksdagens* beredning av ett lagförslag normalt ser ut och förslag kring hur processen kan snabbas upp. De vill särskilt veta vilka delar av processen som är obligatoriska och vilka som inte är det. Regeringen vill även veta var i processen som oppositionen kan ställa upp hinder eller fördröja processen. Identifiera även talmannens roll i lagstiftningsprocessen.

Använd Powerpoint för redovisningen och tänk på att ge noggrant lagstöd för de olika delarna av lagstiftningsprocessen. I uppgiften ingår även att identifiera på vilka olika sätt ett lagförslag kan initieras och vilka olika förarbeten som skapas i de olika delarna av lagstiftningsprocessen.

Uppgift 2

Under våren 2021 uppmärksammar media att en rad högt uppsatta företagsledare har undvikit att betala skatt genom avancerad skatteplanering. Detta upprör många människor. Regeringen väljer därför under hösten att lägga fram ett förslag till en lag om särskild skatt för skattesmitare: lag (2024:0000) om särskild skatt för personer som undvikit skatt i Sverige. Lagen motiveras med att svenska staten förlorar väsentliga summor i skatteintäkter, något som regeringen menar direkt påverkar möjligheten att finansiera den offentliga sektorn. I den föreslagna lagtexten anges att lagen gäller ”personer som agerar i strid med intentionerna bakom skattelagstiftningen genom skatteplanering som haft som syfte att undvika taxering i Sverige”. I förarbetena namnges de tre företagsledare som varit mest omtalade i medierapporteringen som exempel på personer som kan komma att omfattas av lagen.

Under riksdagsbehandlingen motsätter sig minoriteten i riksdagen att förslaget genomförs och menar att det till och med strider mot grundlag. Minoriteten utnyttjar i det läget sin rätt att begära ett yttrande från Lagrådet, något som regeringen tidigare på grund av tidsbrist ansett vara omöjligt att göra.

Agera lagråd och avge ett motiverat ställningstagande till riksdagen med utgångspunkt i grundlagens reglering av Lagrådets uppgifter. Som förlaga kan med fördel ett verkligt yttrande fungera; gå därför gärna in på www.lagradet.se för att se hur yttrandena kan se ut. Var beredda att presentera ert yttrande med hjälp av Powerpoint. Som vanligt är det viktigt att förhålla sig till de rättsregler som är aktuella. Ni ska inte diskutera förtalsreglerna i brottsbalken (1962:700).

Uppgift 3

Diskutera Lagrådets ställning utifrån det faktum att flera uppmärksammade ärenden som avstyrkts av Lagrådet ändå har röstats igenom i riksdagen (t.ex. barnkonventionen, ”samtyckeslagen”, ”gymnasielagen” m.fl.). En basgrupp ska argumentera för att Lagrådets roll i dagsläget är tillräckligt stark och i linje med det svenska statsskicket. En annan basgrupp ska istället hävda att Lagrådets förhandsgranskning måste stärkas, inte minst i ljuset av den oroande rättsutvecklingen i vissa europeiska länder. Fokusera särskilt på Lagrådets roll i förhållande till domstolarna.

Inläsningsmaterial

Lagrådets yttrande 2018-01-23, En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet

Lagrådets yttrande 2020-12-30, Covid-19-lag

Lagrådets yttrande 2021-09-16, Regeringsprövning av kalkstenstäckter i undantagsfall

Seminarium 4 Normgivningsmakten

Vid detta seminarium står den svenska normgivningsmakten i centrum. Vi ska titta närmare på *vilka organ* som får besluta om olika typer av föreskrifter, *hur* en lag kan vara utformad och vilka möjligheter det finns att *delegera* normgivningsmakt till regering, kommuner och myndigheter. Seminariet innebär övning i att läsa lagtext noggrant och analysera hur olika lagrum hänger ihop. Det är därför extra viktigt att ha lagboken bredvid sig när man löser uppgifterna.

Efter seminariet förväntas ni ha förstått huvuddragen av normgivningsmakten i RF 8 kap. Ni bör även förstå skillnaden mellan normgivningsreglerna i RF 8 kap. och RF 2 kap.

Vid detta seminarium är läraren ordförande.

Uppgift 1

Du arbetar som rättssakkunnig på regeringskansliet med ansvar för normgivningsfrågor. Två olika ärenden hamnar på ditt bord och din uppgift är att reda ut hur de olika förslagen bör genomföras med beaktande av normgivningsreglerna i 8 kap. regeringsformen. Krävs exempelvis riksdagens medverkan, eller kan regeringen genomdriva regeländringar på egen hand? Och vilka är förutsättningarna för att delegera normgivningsmakt till statliga myndigheter eller till kommuner och regioner?

Genomgående ska ni fokusera på normgivningsfrågorna och bortse från eventuell befintlig lagstiftning i de olika sakfrågorna!

- a. Regeringen vill begränsa den kraftigt ökande turismen i de svenska fjällen i form av vandring, skidåkning, skoterkörning och annat. Turismen stör enligt regeringen de olika fjällnäringarna och sliter på naturen. Därför ska från och med nästa år ett särskilt tillstånd krävas för att besöka nationalparker i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Dalarnas län. Regeringen tänker sig att tillståndet ska sökas och beviljas hos respektive länsstyrelse, eller eventuellt hos regionerna. Tillståndet ska vara avgiftsbelagt. De närmare reglerna för att få tillstånd, liksom storleken på avgiften, ska utformas av respektive länsstyrelse eller region. Den som bryter mot kravet på tillstånd ska kunna dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Dessutom ska allemansrätten begränsas så att den som vill tälta på privat mark måste be om tillstånd hos markägaren. Här finns dock ingen straffsanktion utan i stället ska markägaren kunna kräva skadestånd av den som tältar utan tillstånd.

- b. Regeringen vill även att kraven på transporter av miljöfarliga produkter ska skärpas för att möta en våg av kritik mot undermåliga transporter. Regeringen vill helst göra det snabbt och enkelt, vilket innebär att riksdagens medverkan ska undvikas. Vilka är de konstitutionellrättsliga förutsättningarna för detta? Har det någon betydelse för normgivningsfrågan vem som utför transporterna?

Uppgift 2

Du arbetar som kommunjurist och blir kontaktad av det ledande kommunalrådet som vill att kommunfullmäktige antar några nya kommunala föreskrifter. Kommunalrådet vill veta vad kommunen kan göra själva och vad som kräver delegation från regering eller riksdag. Gör en konstitutionellrättslig bedömning av följande förslag. Bortse från RF 14 kap. och annan lagstiftning.

- a) Enkelriktning av Storgatan av trafiksäkerhetsskäl.
- b) Införande av sophämningsavgifter för att finansiera kommunens avfallshantering.
- c) Införande av en allmän miljöavgift för invånare i kommunen som ska användas för att finansiera kommunens verksamhet i allmänhet och dess arbete för att förbättra miljön i synnerhet.
- d) För att få bort ett problem med berusade personer i stadens centrum under helgerna vill kommunalrådet att det införs ett förbud mot alkoholförtäring på allmän plats. Detta förbud ska kombineras med en rätt för polisen att beslagta alkohol som en person bär på sig i stadens centrum mellan klockan 20 på fredagar och klockan 06 på måndagar.

Uppgift 3

Vad är syftet med reglerna om normgivning i RF 8 kap? Resonera gärna med utgångspunkt i de konstitutionella principerna vi gick igenom på lektion 5.

Seminarium 5 Folkrätt i svensk rätt

Syftet med detta seminarium är att belysa internationella överenskommelsers plats i den svenska grundlagen. Både frågan hur internationell rätt blir nationell rätt och frågan hur internationell rätt kan tillämpas i nationell rätt kommer att behandlas.

Efter detta seminarium bör ni ha tillägnat er kunskap om regleringen i RF 10 kap samt förstått hur folkrätten på olika sätt blir en del av eller tillämpas inom det svenska rättssystemet. Ni bör också ha fått förståelse för begreppen inkorporering, transformering och fördragskonform tolkning.

Uppgift 1

Du arbetar på Utrikesdepartementet. Den nytilträdde ministern behöver en briefing om vilka saker som regeringen får göra själv när det gäller traktatförhandlingar och vilka saker som regeringen måste blanda in i riksdagen i (och varför). Förklara de relevanta grundreglerna i RF 10 kap. för ministern. Sätter grundlagen några gränser för vilka internationella överenskommelser som får ingås?

Uppgift 2

Sverige ratificerade FN:s Tortyrkonvention 1986 (SÖ 1986:1). Den har dock inte införlivats i svensk rätt. Förklara skillnaden mellan monism och dualism för ministern. Vilka faktorer avgör om det är lämpligt att införliva en konvention, eller låta bli? Vilka faktorer styr om det är lämpligt att inkorporera eller transformera en konvention?

Uppgift 3

Det har nyligen kommit både beslut och allmänna kommentarer ("general comments") från FN:s kommitté mot tortyr och FN barnrättskommittén (som är tillsynsorgan för Barnrättskonventionen) som kritiserar hur Sverige efterlever dessa två konventioner. Ministern förstår inte skillnaden mellan EKMR:s och FN:s tillsynsorgan och det rättsliga värdet av deras beslut. Förklara för ministern.

Uppgift 4

Hur ska eventuella normkonflikter mellan FN-konventionen mot tortyr och svensk rätt lösas? Vilken status som rättskälla har en ratificerad men inte införlivad konvention? Förklara också, steg för steg, hur en tillämpning av principen om fördragskonform tolkning ska gå till.

Inläsningsmaterial

Committee against torture, Concluding observations on the eighth periodic report of Sweden (CAT/C/SWE/CO/8)

Seminarium 6 Studieteknik och studiemiljö

Vid detta seminarium ska vi resonera kring pedagogiska frågor med koppling till era studier på Juristprogrammet. Särskilt fokus kommer att ligga vid seminariearbete och basgruppssamarbete. Seminariet är en aktiv åtgärd för att förebygga kränkningar och trakasserier på juristprogrammet, men syftar också till att minimera studenternas upplevelse av stress under utbildningen.

För att detta seminarium ska bli så givande som möjligt är det, precis som vanligt, viktigt att ni förbereder er väl i basgrupperna. Titta även på instruktionen för basgruppsarbete och ordförandegrupper. Läraren är ordförande vid detta seminarium.

Uppgift 1

Läs igenom det material som hänvisas till nedan och reflektera över det som skrivs. Uppgiften på detta seminarium är att resonera kring ett antal olika så kallade kritiska situationer. Det handlar om situationer som kan uppstå i samband med undervisningen på juristutbildningen, vilka man som student på olika sätt behöver förhålla sig till. Målet med alla resonemang ska vara att diskutera hur situationerna bäst hanteras för att lärandet ska maximeras för alla studenter, men också hur vi ska kunna samarbeta utan att kränka varandra.

Diskutera nedanstående situationer och försök att komma fram till vad du själv kan göra, vad basgruppen kan göra och vad läraren kan eller bör göra. Ni kommer med största sannolikhet inte hinna med alla dessa situationer utan det viktiga är att ni väljer ut de som ni tycker är särskilt problematiska eller intressanta att diskutera. Tänk på att inte peka ut någon person utan håll diskussionen på ett generellt plan.

Individen

1. Du blir erbjuden anteckningar som en tidigare AB-student gjort.
2. En äldre student berättar för dig att du inte ska slösa tid på att läsa Kursbok A eftersom den ändå aldrig kommer på tentan.
3. En annan student på T1 berättar att hen hört att den lärare som rättar ditt PM-ämne endast ger de högsta poängen till ett fåtal studenter per termin.
4. Du får olika besked från äldre studenter om hur en seminarieuppgift ska lösas.
5. Du väljer att gå på fest kvällen före basgruppsmötet istället för att förbereda dig.
6. Du förstår inte seminarieuppgiften.

Basgruppen

1. En student kommer alltid för sent till basgruppsmötena.
2. En student kommer alltid dåligt förberedd till basgruppsmötena.

3. En student dominerar basgruppsmötena med sina resonemang och de andra kommer knappt till tals.
4. En student sitter alltid tyst på basgruppsmötena men på direkta frågor har hen alltid bra resonemang kring uppgifterna.
5. En student kommenterar ofta de andra basgruppsmedlemmarna på ett sätt som inte känns bra.
6. Basgruppsmötena drar ofta ut på tiden för att flera i gruppen pratar om annat än själva uppgifterna.
7. En student i basgruppen får inte komma till tals på samma sätt som de andra.
8. Basgruppen förbereder alltid seminarierna i ett gemensamt dokument som används vid redovisningar.

Seminariegruppen

1. En basgrupp är alltid dåligt förberedd inför seminarierna.
2. En student sitter alltid tyst på seminarierna. På direkta frågor har den alltid något relevant att säga men talar inte självmant.
3. En student "vet alltid bäst" på seminarierna och recenserar ofta de andra studenternas presentationer och/eller inlägg.
4. En student kommer ofta in på långa resonemang som ligger utanför själva uppgifterna.
5. En student påpekar ofta vad i andras inlägg som är relevant och inte.
6. En student hänvisar till material som inte ingår i kurslitteraturen.
7. En student är ofta dåligt förberedd men väldigt charmig. Hen är van att komma undan med det.
8. En student har för vana att "himla med ögonen" när någon säger något som inte faller studenten i smaken.
9. En student ifrågasätter återkommande läraren och/eller seminarieuppgifterna.
10. En student sitter och använder sociala medier på sin dator under seminariet.
11. En student läser från sin dator varje gång hen ska redovisa eller svara på en fråga.
12. I en basgrupp är det vanligtvis en eller två studenter som alltid redovisar medan de andra är passiva eller inte kommer till tals.
13. Ordförandegruppen är dåligt förberedd och verkar inte ha koll på uppgifterna.
14. Ordförandegruppen har lagt upp seminariet på ett sätt som du inte gillar.
15. Ordförandegruppen bestämmer att vissa inte får tala då de redan pratat så mycket tidigare.

Läraren

1. Läraren säger aldrig någonting.
2. Läraren korrigerar omedelbart studenter som inte säger helt rätt saker.
3. Läraren vägrar i slutet att sammanfatta seminariet.
4. Läraren struntar i ordförandegruppen och resonerar själv kring frågeställningarna och ger relevanta svar.
5. Läraren underkänner närvaro för en student som suttit tyst hela seminariet.

Uppgift 2

Föreställ dig att det börjar några nya studenter på kursen nästa vecka. Vilka är dina bästa råd gällande studieteknik? Var gärna konkret, hur kan en vecka se ut för dig? Hur många timmar per vecka lägger du ner på att plugga (läsa litteratur, gå på föreläsning eller seminarium, träffa basgruppen, skriva pm, gå till biblioteket)? Vad bör räknas som studietid? Kan studierna ske även på annat sätt än exemplen ovan? (Lyssna gärna på T1-poddens avsnitt om studieteknik!)

Uppgift 3

De sista 20 minuterna av seminariet ska ägnas åt att diskutera vilka lärdomar som dras av diskussionen kring situationerna ovan. Hur ska man som basgrupp tänka när man förbereder seminarier? Hur ska ni som basgrupp och individ agera under seminarierna? Vad är individens, basgruppens respektive lärarens ansvar för inläringen? Resonera även kring hur ordförandegruppen ska agera under seminariet. Detta resonemang bör kopplas till den pedagogiska modell som används i Uppsala

Fundera slutligen på hur du som enskild student kan planera och effektivisera dina studier så att du både kan prestera tillräckligt bra och få tid för återhämtning. Tänk på att studierna är början på ett långt yrkesliv och att det gäller att bli en hållbar jurist.

Inläsningsmaterial

Eklund, H & Scheutz, S, Problemorienterad inläring i juristutbildningen, I: En mänsklig rättshistoria – Vänbok till Carl Gustaf Spangenberg, Dahlén, M & Kumlien, M (red), Iustus förlag, Uppsala, 2019, s 87 – 115 (finns på Studium)

Undervisningsplanens avsnitt 7: "Lika villkorsarbete på Juridiska institutionen"

Handledning för basgrupper och ordförandegrupper (finns på Studium)

Uppsala universitets riktlinjer för hantering av trakasseriärenden enligt diskrimineringslagen (UFV-PA 2020/2325) (finns på Studium)

Uppsala universitets riktlinjer för åtgärder mot kränkande särbehandling (UFV 2012/1500) (finns på Studium)

Seminarium 7 Rättighetsskydd

I och med detta seminarium inleds en serie seminarier som har fokus på fri- och rättighetsskyddet i Sverige. Vi kommer att tillämpa både RF 2 kap och rättighetsskyddet i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna (Europakonventionen/EKMR). Var noggranna med den juridiska metoden när ni löser och presenterar dessa uppgifter. Reflektera över vilka rättskällor ni använder och hur ni använder dem. Hänvisa till relevanta offentligrättsliga principer.

Efter detta seminarium ska ni kunna identifiera rättsliga frågor relaterade till fri- och rättigheter samt begränsningar av dessa. Ni ska även kunna läsa och använda ett rättsfall från Europadomstolen. På Studium finns en inspelad föreläsning om att läsa rättsfall från Europadomstolen. Tanken är att du ska titta på den innan du läser rättsfallet.

Uppgift 1

På grund av den ökade risken för terrordåd övervägs följande reformer för att underlätta polisens arbete: Att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation blir tillåten vid förundersökningar avseende brott för vilka det kan följa fängelse; att sådan avlyssning får ske om det behövs för utredningen; och att sådan avlyssning kan avse inte bara den misstänkte utan också denne närstående personer. Gör en bedömning av lagförslaget (endast) utifrån **rättigheterna i RF 2 kap.** Sträva efter att göra en välstrukturerad redovisning.

Nuvarande lydelse

18 a § Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas om någon är skäligen misstänkt för brott som avses i andra stycket och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,
2. [...]

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte, eller
2. det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Föreslagen lydelse

18 a § Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas om någon är skäligen misstänkt för brott som avses i andra stycket och åtgärden **behövs** för utredningen.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket **fängelse kan följa**,
2. försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, om sådan gärning är belagd med straff.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte, eller
2. det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.
3. **under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av någon närstående till de misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av denne**

Uppgift 2

Läs Europadomstolens (ED) dom i målet Huvig mot Frankrike tillsammans med EKMR. Börja med att ögna/bläddra/scrolla dig igenom fallet och identifiera domens olika delar och rubriker. Utgå ifrån frågorna nedan för att läsa texten så effektivt som möjligt.

Förbered er på att föredra fallet. Tänk på att denna föredragning bör ta max 10 minuter. Av föredragningen ska följande framgå:

1. Vad gäller saken (vad har hänt och vilka artiklar i EKMR är aktuella)?
2. Vilka är parterna?
3. Vilka yrkanden framställs och hur argumenterar parterna?
4. Vilket är domslutet i ED?
5. Redogör för ED:s domskäl, dvs. hur ED har kommit fram till sin slutsats och vilka rättskällor som domstolen använder. Hänvisa till punkter i domen.
6. Vilken är rättsfrågan och vilket är prejudikatet?

Uppgift 3

Gör en bedömning av det ovanstående lagförslaget utifrån **EKMR**. Vilka blir skillnaderna jämfört med bedömningen enligt RF?

Uppgift 4

- a. Vilken ställning har EKMR i svensk rätt? Hur löses olika typer av normkonflikter?
- b. Vad innebär det för Sverige om Europadomstolen kommer fram till att Sverige kränkt en rättighet i EKMR genom att t.ex. inte leva upp till sina åtaganden? Läs fallet Söderman v Sverige och undersök vilka rättsverkningar domen fick och hur domen påverkat det svenska rättssystemet.

Inläsningsmaterial

Huvig v France, Europadomstolens dom den 24 april 1990 i mål nr 11105/84

Söderman v Sweden, Europadomstolens dom den 13 november 2013 i mål nr 5786/08

Seminarium 8 Rättighetskonflikter och positiva förpliktelser

Med detta seminarium fortsätter arbetet med fri- och rättigheter. Fokus ligger denna gång på EKMR även om rättigheterna i RF fortfarande är en del av analysen. Under seminariet övas förmågan att tillämpa praxis från ED – det betyder att seminarieuppgifterna till stor del kan lösas med stöd i rättsfallen/inläsningsmaterialet. Förutom att öka er säkerhet i den rättsliga metoden, bör ni även efter seminariet förstå innebörden av begreppen bedömningsmarginal och positiva förpliktelser samt vad som menas med rättighetskonflikter och hur proportionalitetsprincipen tillämpas.

Uppgift 1

Bedöm följande två situationer ur ett rättighetsperspektiv, med fokus på proportionalitet, både utifrån RF och EKMR. Bortse från annan lagstiftning, men utgå från att polismyndigheten har lagstöd för sina åtgärder.

- a. En högerextrem gruppering vill demonstrera på Stora torget men polisen vill till varje pris undvika konfrontationer i centrum. Gruppen får tillstånd för sin demonstration med villkoret att den hålls ute i ett industriområde.
- b. Polisen har span på en grupp miljöaktivister kända för våldsamma protester mot olika företag. En dag är en ny person med på ett möte och därför får en polis uppgiften att spana på denna person genom att följa efter och sedan göra en slagning i olika register. Några dagar senare avslutas spaningen då det konstateras att personen dragits till gruppen på grund av ett romantiskt intresse för en av medlemmarna och inte för att delta i aktiviteterna.

Uppgift 2

Tidningen Exponerat har som journalistisk idé att peka ut personer som agerar i strid med vad de kallar ”den allmänna moralen”. Två olika reportage har blivit anmälda och fällda för förtal i svensk domstol.

Det första reportaget pekar ut en kommunalpolitiker som enligt tidningen använt skattepengar till att bjuda näringslivshöjdare som visat intresse för att investera i

kommunen på frikostiga middagar med mycket alkohol. Tidningen presenterar en övertygande bevisning men saken är inte prövad i domstol.

Det andra reportaget pekar ut en välkänd skådespelare som drogmissbrukare. Personen i fråga är känd för sitt festande och har en historik med missbruk som hen talat ut om i olika sammanhang. Idag är hen en välkänd antidrogförespråkare och talesperson för en organisation mot droger.

Tidningen anser att de svenska fällande domarna står i strid med vissa rättigheter enligt EKMR. Använd den metod som Europadomstolen har utarbetat i rättsfallet Axel Springer mot Tyskland och formulera argument till stöd för tidningens ställningstagande respektive för att domarna inte står i strid med EKMR:s rättigheter. Bortse från annan lagstiftning.

Uppgift 3

Två gymnasieungdomar, Nova och Yasmine, hamnar i ett ordentligt gräl i skolan. Det utdelas både slag och kränkande förolämpningar. Rektorn för skolan passerar precis när det händer och lyckas sära på de båda eleverna. Rektorn säger åt dem att skärpa sig och agera mer moget i fortsättningen. En vecka senare blir Yasmynes cykel förstörd utanför skolan och flera elever pekar ut Nova som den skyldiga men rektorn vidtar inga åtgärder i brist på bevis. När Yasmine kommer hem med trasiga kläder och säger att Nova attackerat henne på väg hem från skolan anmäler hennes föräldrar händelsen till polisen. Polisen menar att ord står mot ord och inga åtgärder vidtas. Dagen efter upptäcker Yasmynes föräldrar att deras bil vandaliserats och det står skrivet "Tjallare" och "Föräldrar till en horunge" skrivet på bilen med svart sprayfärg. Föräldrarna anmäler på nytt händelsen till polisen som tar in Nova på förhör men släpper henne då det inte går att bevisa att hon varit inblandad. Bara timmar efter att Nova lämnat polisförhöret ser flera personer hur Nova knivhugger Yasmine flera gånger. Yasmine avlider på grund av knivskadorna.

Gör en bedömning av detta fall utifrån RF och EKMR. Bortse från strafflagstiftning, skollagstiftning och annan speciallagstiftning.

Uppgift 4

- Förbered en föredragning av fallet Handyside mot Storbritannien. Föredragningen bör ta max 5 minuter.
- Handyside är ett fall som ED ofta hänvisar till. Varför?
- Skulle det bli samma utgång i målet idag, tror du? Varför/Varför inte?

Inläsningsmaterial

Axel Springer AG v Germany, Europadomstolens dom den 7 februari 2012 i mål nr 39954/08

Handyside v the United Kingdom, Europadomstolens dom den 7 december 1976 i mål nr 5493/72

Osman v United Kingdom, Europadomstolens dom den 28 oktober 1998 i mål nr 23452/94

Seminarium 9 Rättegångsspel

Detta seminarium är utformat som ett rättegångsspel där studenterna tilldelas olika roller varav en grupp agerar domstol. Syftet är att fördjupa förståelsen för hur domstolsprocesser fungerar, dels att ge er chansen att öva er juridiska argumentationsförmåga, här med fokus på mänskliga rättigheter. På grund av begränsningar i tid och rum samt det faktum att kursen inte har ett processrättsligt fokus tillämpas förenklade processuella regler i enlighet med instruktionerna nedan.

Fallet

Den svenska regeringen har i ett så kallat integrationspaket lanserat ett regelverk för att minska de religiösa uttrycken i det offentliga rummet. Enligt regeringen är tanken med reformen att minimera konfliktytorna i samhället och därigenom öka möjligheterna till en mer lyckad integrationsprocess. Reglerna röstas igenom i riksdagen med bred majoritet.

Två delar av den nya lagen ifrågasätts dock vid prövningar i svenska domstolar. Den första gäller ett **förbud mot viss religiös klädsel** som innebär att det är förbjudet att i offentliga miljöer bära religiös klädsel som täcker hela eller delar av ansiktet. En muslimsk kvinna med en heltäckande slöja, så kallad niqab, har blivit bötfälld av polis när hon varit på promenad i Stadsträdgården i Uppsala. Då hon inte vunnit gehör för sin sak i svensk domstol har hon nu anmält Sverige till Europadomstolen.

Den andra delen av lagen som blivit föremål för domstolsprövning är ett **förbud mot böneutrop** från moskéer i Sverige. Islamiska föreningen i Uppsala anser att förbudet står i strid med religionsfriheten. Föreningen trotsar förbudet och blir bötfälld. Efter att saken prövats av Högsta domstolen, utan framgång, väljer företrädare för föreningen att vända sig till Europadomstolen.

Europadomstolen ska nu pröva om förbuden strider mot någon i EKMR skyddad rättighet.

Roller

Basgrupp C har rollen som Europadomstolen. Det innebär att ni ansvarar för att instruktionerna för processen följs och agerar ordförande under processspelet. Ni ska efter att parterna avslutat sina pläderingar (se nedan) avkunna dom, vilket innebär att ni berättar vilken slutsats ni landat i och redogör för era skäl bakom denna slutsats.

Basgrupp A representerar den muslimska kvinnan och argumenterar för att förbudet mot religiös klädsel strider mot Europakonventionen.

Basgrupp B representerar Islamiska föreningen i Uppsala och argumenterar för att förbudet mot böneutrop strider mot konventionen.

Basgrupp D och E representerar svenska staten och argumenterar för att förbuden inte står i strid med konventionen. Basgrupp D ansvarar för frågan om förbudet mot religiös klädsel och basgrupp E ansvarar för förbudet mot böneutrop.

Material och förberedelseuppgift

Den första uppgiften för parterna är att fundera igenom vilka rättskällor ni avser att åberopa under processen. Det ingår i uppgiften att själva leta fram relevant material.

För att ge övriga parter chansen att förbereda sig på bästa sätt ska en redogörelse för dessa rättskällor delges övriga basgrupper samt gruppläraren, via gruppssidan på Studium, senast ett dygn innan processpelet börjar. Av redogörelsen ska det framgå vilka rättigheter som kommer åberopas samt vilka rättsfall och vilken litteratur som kommer att användas. Tanken bakom detta är att motparten ska få möjlighet att granska det material som åberopas. Det är inte tillåtet att "slänga fram" nya uppgifter under huvudförhandlingen.

Processens ramar

Upplägget för processen är som följer:

Först kommer de klagande att lägga fram grunderna för sin talan, det vill säga vad hen yrkar (vilket domslut som önskas) och på vilka grunder detta yrkande vilar (peka på de rekvisit som är uppfyllda). Under denna del ska ingen rättslig argumentation ske, dvs. ni ska inte i detta skede utveckla varför ni bedömer att rekvisiten är uppfyllda. Detta bör ta max 2 minuter per grupp.

Efter detta ska staten presentera sin inställning till klagandens yrkande och grunder (vilka rekvisit som brister). Detta bör ta max 2 minuter per grupp.

Därefter ska parterna utveckla sin talan, vilket innebär att parterna ska koppla konkreta omständigheter till de olika rättsreglerna och rekvisiten. Denna rättsliga argumentation ges först från den enskilde, därefter från svenska staten. Till sitt förfogande har parterna 10 minuter vardera (dvs. 5 minuter per basgrupp). Efter att parterna/grupperna utvecklat

sin talan ges möjlighet till klargörande frågor från domstolen vilket får ta maximalt 3 minuter.

Efter en paus på 10 minuter ska parterna göra sin slutplädering där de viktigaste delarna av den rättsliga argumentationen ska samlas inklusive bemötande av motpartens argument. Det handlar om att paketera sina poänger på ett sätt som övertygar Europadomstolen. Till ert förfogande har parterna/grupperna 5 minuter vardera. Tänk på att planera era framställningar så att ni använder den tid ni har till ert förfogande.

Parterna tar en paus på 10 minuter medan domstolen sammanställer sin dom. Domstolen ska sedan presentera domen på ett pedagogiskt och välargumenterat sätt. Denna del får ta 10 minuter. Även om domen bygger på det som framkommer på seminariet bör domstolen förbereda ett "skelett" till domen i förväg, för att spara tid vid seminariet. Detta skelett bör vara utformat så att det kan anpassas efter det som framkommer under parternas framställan.

Till sist, om tid kvarstår, får alla chansen att lämna sina roller och föra en mer allmän diskussion kring fallet och processen.

Seminarium 10 Offentlighetsprincipen och dess gränser

Vid detta seminarium fördjupar vi oss i frågor om den svenska offentlighetsprincipen i tryckfrihetsförordningen (TF), utlämnande av allmänna handlingar samt regler om s.k. meddelarskydd. Efter detta seminarium förväntas ni kunna avgöra om något är en allmän handling eller inte. Ni bör också kunna föra en rättslig diskussion kring offentlighetsprincipens och meddelarfrihetens gränser. Ni kommer även att stifta bekantskap med offentlighets- och sekretesslagen (OSL). Tänk på att fokusera på de stadganden som är relevanta för uppgiften.

Läraren är ordförande vid detta seminarium.

Uppgift 1

Du arbetar som handläggare på en svensk myndighet och har ansvar för att pröva frågor som rör begäran att ta del av allmän handling. Idag har du flera olika ärenden på ditt bord. Din uppgift är att avgöra om de utgör en sådan allmän handling och vilka som är de centrala rekvisiten vid en sådan bedömning.

- a. Ett brev som skickats från en professor vid ett svenskt universitet till generaldirektören för myndigheten.
- b. Ett mail skickat från en annan svensk myndighet gällande deltagande i ett myndighetsgemensamt nätverk.
- c. En tjänstepersons anteckningar från det senaste arbetsgruppsmötet.
- d. En USB-sticka som en myndighetsanställd fick i handen under en inspektion.
- e. Ett utkast till beslut som en administratör har skickat till universitetets antagningsenhet.
- f. En rapport skickad till generaldirektörens privata mailadress.
- g. Ett blankt A4-papper som lämnats i myndighetens brevlåda.

Uppgift 2

En journalist har fått ett tips om att en högt uppsatt tjänsteman inom Försvarsmakten haft missbruksproblem. Dessa problem har lett fram till en intern utredning kring frågan om tjänstemannen utgör en säkerhetsrisk eller inte. Enligt myndigheten ligger utredningen till grund för ett avskedande av tjänstemannen. Journalisten begär ut handlingen men begäran avslås med hänvisning till att handlingen är hemligstämplad till skydd för rikets säkerhet (OSL 15:2). Handläggaren säger även att om den inte var

hemligstämplad skulle det ändå strida mot EKMR art 8 att lämna ut den då tjänstemannens privatliv skulle kränkas om utredningen lämnades ut.

Utred om myndigheten har möjlighet att vägra att lämna ut handlingen eller inte med de motiveringar som getts. Utred även vad journalisten ska göra för att driva saken vidare.

Uppgift 3

Någon dag efter att journalisten blivit nekad tillgång till handlingarna ringer en person upp och anger att hon jobbar vid försvaret. Hon tycker att tjänstemannen blivit felaktigt behandlad. Uppringaren, som säger sig ha insyn i det aktuella ärendet, berättar om innehållet i en mailkonversation som talar för att avskedandet har föranletts av samarbetssvårigheter. Dagen efter får journalisten även en kopia på den hemligstämplade utredningen.

Allt publiceras och överbefälhavaren (ÖB) blir vansinnig. Han menar att det handlar om ett missbruk av meddelarfriheten och att meddelaren gått längre än vad som är tillåtet. De vill ta reda på vem som läckt uppgifterna men vill att det ska gå rätt till.

På ett personalmöte uppmuntrar ÖB de anställda att rent generellt tala med ÖB om det som anses som missförhållanden istället för att gå till media. ”Det är ju bättre om vi får vetskap om detta så snart som möjligt så att vi kan lösa problemen direkt” säger ÖB på mötet.

Vilka råd kan du ge till ÖB? Finns det något att anmärka på i ÖB:s hantering av situationen?

Uppgift 4

Röran inom försvarsmakten blir startskottet på en omfattande granskning om olika missförhållanden inom myndigheten. Flera journalister blir uppringda av personer inom försvaret som vill berätta om hur det egentligen är och hur cheferna behandlar sina anställda. Det handlar om allt från utebliven löneförhöjning till sexuella trakasserier och pennalism.

En journalist får en incidentrapport om vad som hänt under en internationell försvarsövning skickad till sig. Där ska en namngiven högt uppsatt general från ett annat land ha tvingat en kvinnlig svensk soldat att ta av sig alla kläder inför resten av befälsgruppen som straff för att ha missat målet under en skjutövning. Rapporten som beskrev denna incident var sekretessbelagd enligt OSL 15:1 då försvarsövningen var hemlig och att det skulle skada Sveriges relation till den namngivna generalens hemland då det var känsligt/hemligt att de medverkade i övningen.

En annan journalist får en rapport gällande att försvaret mörkat trakasserier inom värnpliktsutbildningen för att inte utbildningen skulle få ett dåligt rykte. Rapporten var sekretessbelagd med hänvisning till OSL 15:2.

Försvarsmakten startar en utredning kring vilka som läckt rapporterna och de som avslöjas avskedas omedelbart.

Har försvaret agerat korrekt, båda vad avser sekretess och efterforskning? Hade det varit annorlunda om den som läckte hade läst upp rapporten för journalisten istället för att skicka den?

Seminarium 11 Ansvar vid tryck- och yttrandefrihetsbrott

Syftet med detta seminarium är att studera de två grundlagar som reglerar särskilda former av yttrande- och tryckfrihet, dvs. tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Fokus ligger på ansvarsreglerna i de båda grundlagarna och frågan om hur dessa förhåller sig till brottsbalken (BrB). Seminariet förutsätter en grundläggande förståelse för JK-ämbetet och dess roll i frågor om tryck- och yttrandefrihet.

Läraren är ordförande vid detta seminarium.

Uppgift 1

Flora och Sten är unga och radikala miljöaktivister som har dragit igång kampanjen ”Måndagar för miljön”. Varje måndag samlas de tillsammans med andra engagerade aktivister utanför riksdagshuset för att dela ut rörelsens manifest i form av flygblad. Så småningom väcker kampanjen mediernas intresse. En dagstidning publicerar en kopia av manifestet både i den tryckta tidningen och på sin webbsida. Flora och Sten blir också kontaktade av ett förlag som är intresserat av att publicera manifestet i form av en pocketbok. Kort därefter ger förlaget ut manifestet.

En måndag dyker en reporter från SVT upp vid riksdagen för att intervjua aktivisterna. Under intervjun läser Flora upp manifestet. Intervjun, inklusive uppläsningen av manifestet, direktsänds både på SVT1 och SVT:s webbsida. Samma kväll sänds ett inslag om ”Måndagar för miljön” i programmet Aktuellt på SVT2, varvid även Floras uppläsning av manifestet visas.

Samtidigt som Flora läser upp manifestet inför SVT:s kamerateam, filmar Sten också uppläsningen med sin mobilkamera och livestreamar den på ”Måndagar för miljön”s webbsida. Därefter lägger Sten upp inspelningen på webbsidan.

Vem kan hållas straffrättsligt ansvarig – och vilka regler aktualiseras – för eventuellt brottsligt innehåll i manifestet:

- a) När det delas ut utanför riksdagen?
- b) När det publiceras i dagstidningen?
- c) När det publiceras på dagstidningens webbsida?
- d) När det publiceras som pocketbok?
- e) När det läses upp utanför riksdagen?

- f) När det läses upp i en livesändning på SVT?
- g) När det läses upp i en livesändning på SVT:s webbsida?
- h) När uppläsningen visas på Aktuellt?
- i) När uppläsningen livestreamas på "Måndagar för miljön":s webbsida?
- j) När uppläsningen publiceras på "Måndagar för miljön":s webbsida?

Uppgift 2

Expressen inleder en granskning av förekomsten av s.k. grooming på webbplatser där ungdomar hänger. Tidningen tar hjälp av organisationen Dunken, som med kontroversiella metoder arbetar mot grooming. Företrädarna för Dunken utger sig för att vara barn och stämmer sedan träff med vuxna som vill köpa sex av "barnen". När groomarna dyker upp konfronteras och filmas dessa av företrädarna för Dunken – som ofta är ganska hetsiga och konfrontativa. Det filmade materialet överlämnas till Expressen. Den ansvarige utgivaren beslutar att publicera filmerna i dess helhet på tidningens hemsida.

En av groomarna anser sig oskyldigt utpekad och gör en polisanmälan om ofredande och förtal. Vem ska utreda de påstådda brotten? Kan företrädarna för Dunken eller utgivaren för Expressen hållas ansvarig för något brott?

Uppgift 3

Peter är lärare i samhällskunskap på en kommunal högstadieskola. På sin fritid är han engagerad i partiet Svenskt Alternativ, som är djupt invandringskritiskt. Peter skriver en insändare till lokaltidningen där han bl.a. anför att invandrabarn förstör skolgången för alla "svenska" barn. Detta eftersom invandrabarnen är mindre intelligenta än svenska barn och snarare kan ses som ohyra än barn. Lokaltidningens utgivare beslutar att publicera artikeln.

När rektorn på Peters skola läser insändaren beslutar hon att Peter omedelbart ska avskedas. Hon lämnar även in en anmälan till polisen om att insändaren utgör hets mot folkgrupp.

Gör en tryckfrihetsrättslig bedömning.

Seminarium 12

EU-rättens konstitution- ella förutsättningar

Detta seminarium behandlar förhållandet mellan grundlag och EU. Den centrala frågan är var EU får sin makt från och hur dess makt begränsas. För att börja hitta svaret kommer ni att studera bestämmelser i regeringsformen och jämföra dem med bestämmelser i andra medlemsstaters grundlag. Ni kommer sedan påbörja ert arbete med EU:s grundfördrag, för att lösa ett påhittat problem som illustrerar principen om tilldelade befogenheter och det sätt på vilket den kan få praktisk betydelse.

Uppgift 1

Ett av de ämnen som lyftes fram senast RF ändrades var det faktum att vårt medlemskap i EU har fått stor betydelse för det moderna samhällslivet. Till exempel konstaterade regeringen i prop. 2009/10:80 att:

Vårt medlemskap i EU är det internationella samarbete som har störst direkt påverkan på det svenska samhället, något som bl a kommer till uttryck genom den omfattande överlåtelse som har skett av svensk beslutanderätt från riksdag och regering. En stor andel av de bestämmelser som svenska medborgare har att följa har numera sin grund i regler meddelade på EU-nivå. Unionsrätten har på dessa områden företrädde framför konkurrerande nationella bestämmelser. Den slutliga uttolkningen av sådana bestämmelser görs av EU-domstolen och inte av de domstolar som i regeringsformen utpekats som högsta dömande instanser, d v s Högsta domstolen och [Högsta förvaltningsdomstolen].

- a) Den inledande meningen i regeringsformen förklarar att "[a]ll offentlig makt i Sverige utgår från folket" (1 kap 1 § RF). Förklara hur det enligt regeringsformen samtidigt är möjligt att en stor andel av de bestämmelser som svenska medborgare har att följa numera har sin grund i regler meddelade på EU-nivå. Läs den så kallade EU-paragrafen i 10 kap 6 § RF och även lag (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen. Förklara vad de innebär och hur de hänger ihop. Uppmärksamma även hänvisningen till EU i 1 kap § 10 RF och bedöm vilken betydelse den har.
- b) Finns det någon rättslig kontroll att regeringsformens bestämmelser om EU följs?

Uppgift 2

Använd forskningsdatabasen CONSTITUTE (<https://www.constituteproject.org>) för att ta reda på hur grundlagen i en annan medlemsstat reglerar förhållandet till EU. Ta särskilt ställning till följande:

- a) Har grundlagen någon motsvarighet till den svenska folksuveränitetsprincipen?
- b) Har grundlagen några bestämmelser om hur beslutanderätt får utövas av EU?

Uppgift 3

EU:s grundfördrag gör inte anspråk på att EU ska ha någon suveränitet utan bekräftar att dess makt istället utgår från den beslutanderätt som medlemsstaterna överlätit till EU för att kunna uppnå sina gemensamma mål. Detta är den mest centrala principen inom EU-rätten: principen om tilldelade befogenheter. Den kommer tydligast till uttryck i artikel 1, 4, 5 och 48 FEU. Genom principen om tilldelade befogenheter bekräftas kravet att EU endast får fatta beslut – om lagstiftning, rättskipning och förvaltning – när det finns en bestämmelse i EU:s grundfördrag som medger det och därmed kan utgöra rättslig grund.

Problem

Med sikte på valet till Europaparlamentet 2024 håller de svenska riksdagspartierna på att förbereda hur de ska profilera sina kandidater och deras vallöften. Fyra av dem tar – oberoende av varandra – kontakt med er för att få hjälp att bedöma om det finns rättsliga förutsättningar att genomföra vissa löften och samtidigt klargöra vilken roll Europaparlamentet skulle ha.

- a) Först kommer Moderaterna (M). I sitt partiprogram säger M att "Sverige ska bidra till att göra den Europeiska unionen starkare för att främja europeiska och svenska intressen." Ett område som lyfts fram är säkerhetspolitik. Med detta utgångsläge vill M se mer försvarssamarbete och inom EU särskilt försvarsinnovation (där den svenska försvarsindustrin kan ha en framträdande roll).
- b) Kort därefter kommer Vänsterpartiet (V). Deras partiprogram förklarar att "EU:s politiska och militära allians med USA spelar en nyckelroll för upprätthållandet av dagens imperialistiska och klimatförstörande globala maktordning." Därför verkar V för en upplösning av Nato och ett annat europeiskt samarbete än EU.

Den fråga man vill satsa på är att EU inte ska ha några handelspolitiska förbindelser med USA.

- c) Sedan kommer Socialdemokraterna (S). Deras partiprogram säger bland annat att ”det är samhällets absoluta skyldighet att skydda friheten och den personliga integriteten och att förhindra [...] hets mot folkgrupp”. I valrörelsen skulle S vilja koppla detta till koranbränningar och utlova att man ska driva på för att se dem som ett gemensamt problem som EU ska kriminalisera i lagstiftning mot hatpropaganda.
- d) Sist kommer Sverigedemokraterna (SD). I sitt partiprogram utvecklar SD sitt intresse för ”den tidiga europeiska socialkonservatismen” och förklarar att man delar dess analys av nationalismen. Men deras program säger inget om EU. Samtidigt har företrädare för SD lyft fram att deras kärnväljare vill se en Swexit. De vill därför ”ta mått och steg för att vårt land ska ha beredskap att lämna EU” (och att vi samtidigt ”avlägsnar de skrivningar i grundlagen som slår fast att Sverige är medlem i EU”).

Seminarium 13 EU:s lagstiftningsprocess

Med utgångsläge i det ni redan lärt er kommer detta seminarium att fokusera på det sätt på vilket EU får utöva sina befogenheter med hjälp av ett påhittat problem. Det är tänkt att hjälpa er förstå EU:s lagstiftningsprocess – med fokus på de institutioner som har mest framträdande roll – och den rättsliga ramen för politisk förhandling. Det ger er också anledning att studera regler om nationella parlament och utreda vilken roll riksdagen har inom EU:s lagstiftningsprocess.

Bakgrund

Den för EU-rätten centrala principen om tilldelade befogenheter innebär att EU endast får anta lagstiftning när det finns en bestämmelse i EU:s grundfördrag som medger det och därmed kan utgöra rättslig grund. En sådan bestämmelse föreskriver också processen: vilka institutioner som är delaktiga och hur de ska göra. Om det finns skillnader mellan en tänkbar bestämmelse och en annan tänkbar bestämmelse kommer valet av rättslig grund att påverka förutsättningarna för att ett förslag till lagstiftning ska antas. Om det inte finns någon bestämmelse som kan utgöra rättslig grund innebär det att EU saknar befogenheter.

Problem

Med den globala övergången till förnybar energi och digitaliseringen av våra ekonomier och samhällen ökar efterfrågan på så kallat kritiska råvaror snabbt. Ett exempel på sådana råvaror är germanium. Det används i elfordon och solceller. Samtidigt utvinns dessa råvaror i ett fåtal länder. Bara 12 procent av världens germanium utvinns utanför Kina eller Ryssland.

Under flera år har tillgången till kritiska råvaror tagits för givet – av till exempel bilindustrin – men nu ökar medvetenheten om hur beroende och därmed såbara de flesta länder är. För Europa har den energikris som orsakats av Rysslands anfallskrig mot Ukraina haft stor betydelse. Men även spänningarna mellan Kina och USA och den uppenbara risken för handelskrig. För kort tid sedan fattade Kina ett beslut att begränsa exporten av germanium som även drabbar Europa.

Mot denna bakgrund har Europakommissionen arbetat intensivt med att utforma en strategi för att stärka försörjningen av kritiska råvaror. Som ett resultat pågår nu förhandlingar om ett förslag till lagstiftning från EU i form av en förordning som ska ”förbättra den inre marknadens funktionssätt genom att säkra unionens tillgång till kritiska råvaror och samtidigt upprätthålla en hög miljöskyddsnivå genom att förbättra dessa råvarors cirkularitet och hållbarhet.” Denna förordning kommer att innehålla

regler som ska göra det lättare att utvinna och förädla sådana mineraler som behövs inom Europa och förbättra den så kallade materialåtervinningskapaciteten (recycling). Enligt den ansvarige kommissionären innebär förslaget "a kind of test that the EU can do it on its own, with its own methods and values."

I stora drag innebär förslaget att alla medlemsstater ska utforska sina geologiska resurser och att företag ska kunna ansöka om erkännande av "strategiska projekt" för kritiska råvaror till kommissionen. De företag som får ett sådant erkännande kommer att ges finansiellt stöd och högsta prioritet i den nationella tillståndprocessen. Enligt förslaget ska följande krav vara uppfyllda:

- Projektet ska bidra till att trygga unionens försörjning av strategiska råvaror och kunna genomföras inom en rimlig tidsram.
- Projektet ska kunna genomföras på ett hållbart sätt:

"särskilt när det gäller förebyggande och minimering av miljöpåverkan, användning av socialt ansvarsfulla metoder, inbegripet respekt för mänskliga rättigheter och meningsfullt samarbete med lokalsamhällen, och användning av transparenta affärsmetoder med lämplig efterlevnadspolitik för att förebygga och minimera riskerna för negativa konsekvenser för hur den offentliga förvaltningen fungerar, inbegripet korruption och mutor."

Trots att alla är överens om att tillgången till kritiska råvaror måste säkerställas och att det är något som har både ekonomisk och säkerhetspolitisk betydelse är reaktionerna blandade. De flesta medlemmar i ministerrådet är mycket nöjda med det förslag som kommissionen håller på att ta fram och måna om att den lagstiftning som slutligen antas inte ska försvagas. Detsamma gäller majoriteten av ledamöter i Europaparlamentet.

Uppgift 1

Den irländska regeringen hör till de mest entusiastiska. Därför vill den irländska regeringen fokusera sina insatser i förhandlingarna inom ministerrådet på att övertyga tillräckligt många medlemmar om att kommissionens förslag ska antas. Ni är rådgivare till den irländska regeringen och det är er uppgift att bedöma hur den kan maximera sin roll i lagstiftningsprocessen: vilken fördragsbestämmelse som skulle kunna utgöra rättslig grund för ett beslut från unionslagstiftaren att anta kommissionens förslag som är förmånligt med tanke på vad den irländska regeringen vill uppnå och hur den ska argumentera.

Uppgift 2

Den ungerska regeringen är ensam om att helt motsätta sig kommissionens förslag. Det hänger mest uppenbart ihop med deras generella motstånd mot övergången från fossila bränslen till förnybar energi. Men det finns även en koppling till geopolitiska ställningstaganden. Den ungerska regeringen har konsekvent framhållit sitt stöd för den ryska presidenten som i sin tur gett dem obegränsad tillgång till naturgas. Ni är rådgivare till den ungerska regeringen och det är er uppgift att bedöma hur den kan maximera sin roll i lagstiftningsprocessen: vilken fördragsbestämmelse som skulle kunna utgöra rättslig grund för ett beslut att anta kommissionens förslag som är förmånligt med tanke på vad den ungerska regeringen vill uppnå och hur den – i motsats till den irländska regeringen – ska argumentera.

Uppgift 3

Den svenska regeringen (såväl nuvarande som tidigare) har genomfört flera förändringar för att ställa om samhället mot el men förlitat sig på global frihandel. Nu tvingas den på kort tid hitta nya lösningar för att säkra försörjningen av råvaror. Därför står den svenska regeringen bakom kommissionens förslag. Samtidigt ser den en risk att förslaget kommer att dra ut på tiden. Tillsammans med Finland är Sverige det land inom EU som har bäst förutsättningar att utvinna sådana mineraler som efterfrågas och flera företag har redan fått undersökningstillstånd. Men de projekt som är mest intressanta har svårt att leva upp till de utförliga krav som ställs i kommissionens förslag. Till saken hör att frågor om gruvdrift är mycket känsliga i riksdagen. Ni är rådgivare till den svenska regeringen och det är er uppgift att bedöma:

- a) Om det finns några rättsliga regler som ger riksdagen en egen roll i processen och vilken möjlighet den i så fall har att påverka den slutliga utformningen av EU:s lagstiftning?
- b) Om det finns några rättsliga regler som säkerställer att riksdagen har rätt till information om arbetet med kommissionens förslag och förhandlingarna inom ministerrådet?
- c) Om det finns några rättsliga regler som gör det möjligt för riksdagen att tvinga den svenska regeringen att inta en viss position i förhandlingarna?

Uppgift 4

Den portugisiska regeringen tillhör en liten grupp inom ministerrådet som anser att kommissionens förslag borde gå längre. Den anser att risken är stor för ett handelskrig

som kommer att leda till så allvarliga försörjningsproblem när det gäller germanium och flera andra råvaror att det ska påverka den ekonomiska situationen inom EU. Därför skulle den vilja att kommissionens förslag även innehöll ett krav som innebar att företag som får inleda strategiska projekt också ska betala en skatt som ska kunna användas för "solidaritetsbidrag" till utsatta hushåll. Det är en idé den tror skulle kunna vinna brett stöd inom ministerrådet men aldrig från den ungerska regeringen. Ni är rådgivare till den portugisiska regeringen och det är er uppgift att bedöma om det finns någon fördragsbestämmelse som skulle kunna utgöra rättslig grund för ett beslut att anta ett sådant förslag och hur den ska argumentera.

Seminarium 14 EU:s domstolsprocess

Detta seminarium introducerar EU:s system för rättslig kontroll och den uppgift som EU-domstolen fått. Det problem som ni arbetade med i seminarium 13 kommer att utvecklas för att ge er tillfälle att studera EU-rättens centrala processformer och utreda när det finns förutsättningarna för att inleda talan. Ni får anledning att utveckla tänkbara argument och därför även undersöka EU:s rättighetsstadga.

Bakgrund

EU-domstolen har till uppgift att säkerställa att lag och rätt följs vid tolkning och tillämpning av EU:s grundfördrag och de rättsakter som antas med grund i dessa fördrag. För detta ändamål finns flera olika processformer beskrivna. De skiljer sig på flera sätt. För att bedöma om det finns möjlighet att föra en domstolsprocess är det nödvändigt att ta ställning till vem som får inleda en talan och mot vem, för vad och med vilket syfte.

Problem

Det förslag om en förordning om kritiska råvaror som behandlades i seminarium 13 har nyss antagits. Den trädde i kraft för tre veckor sedan. Under förhandlingarna inom ministerrådet ökade risken för ett handelskrig som skulle påverka den ekonomiska situationen inom EU. Med stöd från flertalet regeringar bestämde sig kommissionen därför att använda en rättslig grund som gjorde det möjligt för rådet att fatta beslut med kvalificerad majoritet och utan något krav på samarbete med Europaparlamentet.

Uppgift 1

Den nya förordningen ställer Europaparlamentet inför ett dilemma. Samtidigt som majoriteten av ledamöterna fortfarande står bakom dess innehåll är många upprörda över hur det gick till. För dem är deras inflytande i processen en nödvändig garanti för demokrati inom EU. Därför anser flera av dem att valet av rättslig grund borde ifrågasättas inför EU-domstolen. Ni är rådgivare till dessa ledamöter och det är er uppgift att först utreda om det är möjligt och sedan bedöma om det är klokt.

Uppgift 2

Under de tre veckor som gått sedan förordningen trädde i kraft har ett statligt svenskt gruvföretag lämnat in en ansökan om erkännande av ett strategiskt projekt till kommissionen. Detta projekt utgår från en rik fyndighet av germanium som upptäckts i Sápmi, nära en plats som har stor betydelse för den samiska ursprungsbefolkningen. Den

provvorring som redan gjorts har orsakat stor skada. Men det är ingenting mot den förödelse som en fullskalig gruvverksamhet skulle leda till. Därför har flera samiska företrädare – närliggande samebyar men också Sametinget – varit tydliga med att de måste få vara med och påverka beslutsprocessen. De är i grunden positiva till den nya förordningen och hoppas att dess krav på socialt ansvarsfulla metoder (jfr seminarium 13) ska innebära en förstärkning i förhållande till tidigare svensk lagstiftning. Samtidigt vill de vara förberedda om kommissionen fattar ett beslut som innebär att projektet får erkännande. Ni är rådgivare till dessa samiska företrädare och det är er uppgift att bedöma vilka möjligheter de skulle ha att få till stånd en rättslig prövning av ett sådant beslut och hur de ska argumentera.

Uppgift 3

Trots att den nya förordningen om kritiska råvaror trätt i kraft finns tidigare svensk lagstiftning kvar. Det handlar särskilt om Minerallagen (1991:45). Denna lagstiftning ger Bergsstaten (en svensk myndighet) ansvar för tillståndsprocessen vid gruvverksamhet. Ni är rådgivare till Bergsstaten och det är er uppgift att utreda:

- a) Om Bergsstaten kan fråga EU-domstolen hur de ska tolka förordningen och vad de ska göra om den inte överensstämmer med svensk lagstiftning?
- b) Om EU kan vidta rättsliga åtgärder mot Sverige om Bergsstaten skulle bortse från förordningen tills riksdagen ändrat eller tagit bort svensk lagstiftning?

Uppgift 4

Den svenska regeringen är mycket nöjd med det kommersiella intresse som den nya förordningen fört med sig men förutser samtidigt att dess krav på socialt ansvarsfulla metoder (jfr seminarium 13) kommer att leda till att den nationella tillståndsprocessen försenas; för att beslut om så kallad bearbetningskoncession överklagas och sedan blir föremål för begäran om förhandsavgörande. Ni är rådgivare till den svenska regeringen och det är er uppgift att utreda:

- a) Om det enligt EU-rätten är möjligt att behålla nuvarande svenska ordning som innebär att det är regeringen själv som är överklagandeinstans?
- b) Om det enligt EU-rätten är möjligt att införa en ny svensk ordning som innebär att mark- och miljödomstolen blir överklagandeinstans, men med ett krav på sig att inte göra någon begäran om förhandsavgörande som inte först har godkänts av regeringen?

Seminarium 15 EU-rättens genomslag i den svenska rättstillämpningen

Nu ska ni fördjupa ert arbete med EU:s system för rättslig kontroll genom att fokusera på rättstillämpning och det ansvar nationella domstolar har för att EU-rätten får effekt. Den första uppgiften ger er anledning att studera ett exempel på en enkel men viktig dom från EU-domstolen. Med den som utgångsläge ska ni sedan utreda några situationer som ställer stora krav på nationella domstolar. Denna gång används ett existerande direktiv för att skapa ett påhittat problem.

Uppgift 1

Använd databasen CVRIA (på curia.europa.eu) för att ta fram EU-domstolens dom i mål C-122/17 Smith mot Meade m fl. Läs domen noga och klargör följande:

- a) Vilken processform är aktuell och vilka är parterna?
- b) Vilka frågor ska domstolen svara på och till vem?
- c) Vilket prejudikat slås fast och varför är det viktigt?
- d) Vad innebär det att domen kommer från ”stora avdelningen”?

Uppgift 2

Använd databasen EUR-Lex (<https://eur-lex.europa.eu>) för att ta fram Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/970 om stärkt tillämpning av principen om lika lön för kvinnor och män. Läs direktivet översiktligt och klargör följande:

- a) Vad har direktivet för rättslig grund i EU:s grundfördrag?
- b) Vad handlar direktivet om?
- c) Vad har direktivet som sitt syfte?

d) När ska medlemsstaterna ha införlivat direktivet?

Läs ”motiveringen” i det förslag som direktivet bygger (under fliken ”dokumentinformation”) och förklara valet av instrument.

Uppgift 3

En särskild kommitté har fått i uppdrag att ta ställning till hur direktiv (EU) 2023/970 om stärkt tillämpning av principen om lika lön för kvinnor och män ska införlivas i Sverige. Den ska bland annat analysera och bedöma om de regler som idag finns i svensk rätt är förenliga med direktivet och om det behövs nya regler (Dir 2023:68).

Problem

Bland de bestämmelser i direktivet som är särskilt svåra att hantera finns artikel 5 och artikel 17. Ni är experter i denna kommitté och ombeds förklara vad det enligt EU-rätten skulle få för konsekvenser om Sverige inte införlivat dem inom tidsgränsen. Ni ska särskilt beakta om det blir någon skillnad mellan fall där det rör sig om en statlig eller kommunal arbetsgivare och fall där det rör sig om en privat arbetsgivare.

Artikel 5: Insyn i lönesättningen före anställning

1. Arbetssökande ska ha rätt att från den tilltänkta arbetsgivaren få information om
 - a) ingångslön eller ingångslöneintervall, som bygger på objektiva och könsneutrala kriterier och avser den tjänst som ska tillsättas, och
 - b) i förekommande fall, de relevanta bestämmelserna i det kollektivavtal som arbetsgivaren tillämpar på tjänsten.

Sådan information ska tillhandahållas på ett sådant sätt att en informerad och öppen löneförhandling säkerställs, såsom i en offentliggjord platsannons.

2. En arbetsgivare får inte fråga arbetssökande om lönehistorik från deras nuvarande eller tidigare anställningar.

3. Arbetsgivare ska säkerställa att platsannonser och tjänstebeteckningar är könsneutrala och att rekryteringsprocesser bedrivs på ett icke-diskriminerande sätt, så att rätten till lika lön för lika eller likvärdigt arbete inte undergrävs (rätten till lika lön).

Artikel 17: Övriga rättsmedel

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att behöriga myndigheter eller nationella domstolar, i enlighet med nationell rätt, i fall av en överträdelse av någon av de rättigheter eller skyldigheter som följer av likalöneprincipen, på kärandens begäran och på svarandens bekostnad, får utfärda följande:

- a) Ett föreläggande om att upphöra med överträdelsen.
- b) Ett föreläggande att vidta åtgärder, för att säkerställa att de rättigheter eller skyldigheter som följer av likalöneprincipen tillämpas.

2. Om en svarande inte rättar sig efter ett föreläggande som utfärdats i enlighet med punkt 1 ska medlemsstaterna säkerställa att deras behöriga myndigheter eller nationella domstolar vid behov kan förelägga löpande vite för att säkerställa efterlevnad.

Uppgift 4

Förklara om er bedömning i uppgift 3 hade varit annorlunda om det rört sig om en förordning istället för ett direktiv och diskutera vilka konstitutionella konsekvenser unionslagstiftarens val mellan ett direktiv och en förordning har för medlemsstaterna.

Seminarium 16 Komparativ konstitutionell rätt

Vid detta seminarium kommer vi att fokusera på den komparativa konstitutionella rätten och göra jämförelser mellan rättspolitiska lösningar i svensk grundlag och andras länders grundlagar. Syftet med dagens övning är att belysa vad komparativ konstitutionell rätt kan vara samt värdet och betydelsen av detta ämne.

Läraren är ordförande vid detta seminarium.

Uppgift 1

Med hjälp av den internationella forskningsdatabasen ”Constitute” (på www.constituteproject.org) ska ni ta fram grundlagstexten från några olika länder (observera dock att Finlands grundlag finns på svenska på den finländska riksdagens webbplats). Grundlagstexterna ska sedan kompletteras med information om ländernas konstitutioner i kurslitteraturen. Ni ska kunna förklara vilka lagrum som är aktuella och vad som står att läsa där.

De länder som ska undersökas och jämföras är Frankrike, USA, Tyskland och Finland.

Varje basgrupp får ett tema. De aktuella länderna ska presenteras, analyseras och jämföras med avseende på respektive tema. Alla grupper ska göra jämförelser med svensk grundlag i relevanta avseenden. Varje presentation får ta maximalt 10 minuter och ska göras med hjälp av PowerPoint eller motsvarande. *Det är mycket viktigt att redovisningen koncentreras till några viktiga huvudpunkter.*

Basgrupp A: Konstitutionens grundvärderingar.

Basgrupp B: De politiska organen i huvuddrag (inklusive maktfördelning) samt valsystem.

Basgrupp C: Regional och kommunal självstyrelse.

Basgrupp D: Den dömande makten i huvuddrag samt konstitutionella kontrollfunktioner.

Basgrupp E: Skydd för mänskliga fri- och rättigheter.

Seminarium 17 Normkontroll

Poängen med normkontroll är att grundlagarna ska få genomslag i praktiken. Det handlar till exempel om skydd av mänskliga fri- och rättigheter och fördelning av normgivningsmakt mellan olika offentliga aktörer. Detta seminarium är en fördjupning i frågor om normkontroll med fokus på konstitutionell rätt ur både ett svenskt och ett komparativt perspektiv.

Uppgift 1

Förklara vilken ställning grundlagarna har i rättssystemet. Hur kommer denna ställning till uttryck? Varför har grundlagarna en speciell ställning? Hur kan grundlagen användas som rättsligt verktyg? Jämför med länderna som diskuterades vid förra seminariet.

Diskutera vilka styrkor och svagheter som kan finnas i förhandskontroll i ett juridiskt organ, förhandskontroll i ett politiskt organ, centraliserad normprövning och decentraliserad normprövning.

Uppgift 2

Läs rättsfallet NJA 2018 s 743 och var beredd att föredra och diskutera det enligt de riktlinjer ni fått vid tidigare seminarier. Fokusera på frågor om normkontroll!

Uppgift 3

Vargjakten i Sverige väcker många känslor, både inom landet och inom EU, och inte minst har beslutet om licensjakt fått kritik. EU tar beslut om ett nytt direktiv kring bevarandet av artikedomen i Europa. Av direktivet framgår bland annat följande rörande rovdjur och rovdjursförvaltning:

Medlemsstaten ska säkerställa en gynnsam bevarandestatus för de rovdjur som specificeras i bilaga 1. Rovdjursförvaltningen ska säkerställa hållbara bestånd och präglas av respekt för djurens naturliga beteende. Syftet med förvaltningen är att säkerställa arternas fortlevnad för kommande generationer.

Rovdjursförvaltningen ska organiseras så att olika naturintressen tillvaratas och intresseorganisationers åsikter blir hörda. Andra intressen får vägas in i besluten men inte på bekostnad av ovanstående utgångspunkter för rovdjursförvaltningen.

I bilaga 1 till direktivet listas bland annat, björn, lo och varg.

I Sverige är det stort tryck på riksdagen att agera, dels från dem som vill stoppa jakt, dels från dem som vill utöka möjligheten till jakt på rovdjur. Dessutom menar många att besluten ska flyttas från Stockholm till dem som faktiskt berörs av rovdjuren. Riksdagen beslutar om nya regler som är tänkt att dels uppfylla direktivet, dels ge ett större lokalt inflytande över rovdjursförvaltningen i Sverige. Lagen blir kortfattad och ser ut som följer:

§ 1 Rovdjursförvaltningen i Sverige ska präglas av respekt för den biologiska mångfalden och särskild hänsyn till de som bor nära rovdjurens revir.

§ 2 Beslut om jakt på varg, björn och lo ska föregås av ett samråd mellan olika parter som har intresse i frågan. Närmare bestämmelser kring detta samråd utfärdas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

§ 3 Tilldelning av jaktkvoter till olika jaktlag ska ske enligt närmare bestämmelser som utfärdas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

§ 4 Fördelningen av jaktkvoter ska säkerställa hållbara bestånd av rovdjur.

Utifrån denna lag utfärdar regeringen följande förordning:

§ 1 Regeringen bemyndigar länsstyrelserna att utförda föreskrifter om formerna för samråd mellan Jägarförbundet och naturvårdsintressen inom sina respektive län.

§ 2 Regeringen bemyndigar länsstyrelserna att utfärda föreskrifter om tilldelning av jaktkvoter inom sina respektive län.

Länsstyrelsen i Västmanlands län beslutar följande föreskrifter:

§ 1 Beslut om jakt på varg, björn och lo tas av länsstyrelsen efter samråd med Jägarförbundet och en av Naturskyddsföreningen utsedd representant. Samråd ska ske senast en vecka före beslut. Vid beslutet ska protokoll från samrådet bifogas.

§ 2 Samrådet syftar till att inhämta uppgifter om bestånd av rovdjur samt ge underlag för jaktkvoter för länets olika jaktlag. Frågan om hur många individer som krävs för hållbara bestånd av arterna ska särskilt behandlas.

§ 3 Jaktlag som önskar tilldelning av jaktkvot ska anmäla detta till länsstyrelsen. Vid anmälan betalas en anmälningssavgift om 1500 SEK. Om avgift ej betalas senast en vecka efter anmälan anses anmälan återtagen.

§ 4 Jaktkvoter fördelas utifrån de principer som beslutas vid samrådet.

§ 5 Medlem av jaktlag som bryter mot beslut om jaktkvot skall betala en straffavgift om 50 000 SEK. Det jaktlag som bryter mot beslut om jaktkvot får inte tilldelas ny jaktkvot de kommande tre åren.

§ 6 Länsstyrelsens beslut får inte överklagas.

Er uppgift är att göra en normkontroll av dessa regelverk. Gör en konstitutionellrättslig analys av bestämmelserna utifrån reglerna om normgivning i RF 2 och 8 kap. och gör en bedömning av om normgivningen är korrekt eller inte. Fundera särskilt på vilka ändamål som överordnade regler avser att uppnå samt vilka gränser de sätter för den delegerade normgivningen. Observera att alla rättsregler i denna uppgift är helt fiktiva. Bortse därför från befintlig lagstiftning på området.

Uppgift 4

Läs rättsfallet HFD 2022 ref. 10.

- Varför avgjordes målet i plenum?
- Redogör för majoritetens respektive minoritetens domskäl. Varför kommer justitieråden till så olika slutsatser?
- Hur ska rättsfallet förstås utifrån hur vi har diskuterat konstitutionellt rättighetsskydd under terminen?
- Vad tycker du själv om utgången?

Rättsfallet är omdiskuterat och finns kommenterat i ett flertal artiklar i juridiska tidskrifter.

Inläsningsmaterial

NJA 2018 s. 743

HFD 2022 ref. 10

Seminarium 18 Rättsstaten: en begreppsanalys

Begreppet rättsstat har en central betydelse för den konstitutionella rätten. Samtidigt är det rättsligt oklart vad begreppet egentligen innefattar. Under detta seminarium diskuteras begreppet rättsstat, inte med fokus på frågor om gällande regler utan snarare på frågor om vilken sorts regler som en rättsstat kräver och varför. Denna fråga har behandlats återkommande både i Sverige och i resten av världen.

Uppgift 1

Läs vad som står om rättsstaten i de olika delarna av kurslitteraturen samt i inläsningsmaterialet. Diskutera nedanstående frågor.

1. Vad är en rättsstat? Diskutera och försök att enas om en definition i basgrupperna.
2. Måste en rättsstat vara demokratisk? Vi talar ju ofta om den demokratiska rättsstaten som en grundpelare i vårt samhällssystem. Omvänt, måste en demokrati även vara en rättsstat för att vara en "riktig" demokrati?
3. Hur definieras rättsstaten i de olika källorna? Finns skillnader i hur rättsstaten beskrivs?
4. Är en rättsstat eftersträvarsvärd och i så fall varför? Finns det nackdelar med en rättsstat? Vilka och i så fall varför? Spelar det någon roll vilken definition av rättsstaten vi använder?
5. Är rättsstaten hotad på något sätt, i Sverige eller på andra håll? Hur kommer sådana hot till uttryck?

Uppgift 2

Den 2 oktober 2018 inledde EU-kommissionen en talan mot Polen vid EU-domstolen om landets överträdelser av rättsstatsprincipen. Endast två veckor senare kom EU-domstolen med ett beslut om interimistiska åtgärder och den 24 juni 2019 kom slutlig dom (C-619/18).

1. Vad handlar processen om och vilka regler påstås Polen bryta mot?
2. Vilka är de interimistiska åtgärderna och vad innebär de?
3. Vad innebär domen för rättsstatsprincipen inom EU?
4. Vilka möjligheter finns det för EU att säkerställa att en medlemsstat uppfyller rättsstatens krav?

Uppgift 3

Läs artikeln om avgörandet från Colombias författningsdomstol. Hur ska man se på författningsdomstolens agerande utifrån rättsstatliga och demokratiska principer? Läs bestämmelsen i RF 2 kap. 4 §. Skulle svenska domstolar kunna resonera på samma sätt som Colombias författningsdomstol om riksdagen beslutade att upphäva RF 2 kap. 4 §?

Inläsningsmaterial

Hirschfeldt, J, Krisen för den demokratiska rättsstaten, SvJT 2018 s 76

Iturralde Sánchez, M och Bonilla Maldonado, D, The Colombian Constitutional Court, Human Dignity, and the Substitution of the Constitution.

<https://verfassungsblog.de/lifetime-imprisonment-and-the-identity-of-the-constitution/>

Seminarium 19 Ett pluralistiskt rättighetsskydd

Seminariet syftar till att ge er möjligheten att utforska hur skyddet för grundläggande rättigheter i Sveriges grundlagar, EKMR samt Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU-stadgan) fungerar. Ni kommer särskilt att få tillfälle att fundera över i vilka situationer de olika rättighetsdokumenten är tillämpliga och vilka konsekvenser det får för möjligheterna att förverkliga rättighetsskyddet.

Uppgift 1

EU-kommissionen har bestämt sig för att unionen måste agera för att reducera spelandet på internetcasinon och liknande. Kommissionen är särskilt bekymrad över den aggressiva marknadsföringen som många spelföretag använder sig av genom hela unionen. I syfte att skydda medborgarnas privatekonomi och i slutändan folkhälsan skapar kommissionen ett direktivförslag som antas av EU-parlamentet och ministerrådet.

Direktivet innehåller ett totalförbud mot spelreklam i radio och tv samt rörlig reklam på internet. Spelreklam i form av statiska annonser på internet, affischer och i tryckt skrift är fortsatt tillåtet så länge de är måttfulla. Varje medlemsstat ska utse en myndighet som ska beivra överträdelser mot direktivet med hjälp av sanktionsavgifter och viten. För att inte spelbolagen ska kunna kringgå förbuden så förbjuds även uppmuntran till spelande i redaktionell text.

I Sverige implementeras direktiven genom lagen om förbud mot viss marknadsföring. Då regeringen uppmärksammat att så kallade sms-lån och liknande snabb kreditgivning utgör ett liknande hot mot medborgarnas privatekonomi så förbjuds även reklam för sådana företag i lagen.

- a) Utred reglerna ur ett rättighetsperspektiv.
- b) Hur bör de olika aktörerna gå tillväga om de vill få till en prövning av reglerna?

Bloggaren B har påförts sanktioner efter att ha skrivit inlägget – ”Så länge det finns lotto finns det hopp” – som hyllar lotterier för dess förmåga att hålla hoppet uppe hos alla som har ont om pengar. B menar att detta hopp är nödvändigt för att motverka psykisk ohälsa samt har en stabiliserande effekt på samhället i stort då även en teoretisk möjlighet att någon gång kunna vinna storvinsten förhindrar många från att kräva

omvälvande samhällsförändringar. B överklagar beslutet till domstol som fastställer sanktionen. Överrätten vägrar prövningstillstånd.

- c) Vilka vägar finns kvar för B att få det prövat om lagstiftningen kränker hens rättigheter? Skulle det göra någon skillnad om B istället hade fått sanktioner för att ha publicerat en text som uppmuntrat människor att ta sms-lån?

Uppgift 2

Miljöorganisationen NFDVN! (Nu Får Det Vara Nog!) har tröttnat på att politiker och andra makthavare inte gör tillräckligt för att bekämpa den globala uppvärmningen. NFDVN genomför regelbundet aktioner och manifestationer i syfte att öka medvetenheten hos allmänhet samt tvinga främst företagare att förändra sina verksamheter.

Under senare tid har organisationen riktat in sig på att minska konsumtionen av importerad mat med större klimatavtryck samt kött i allmänhet. NFDVN har bland annat under ett dygn blockerat Öresundsbron i syfte att hindra livsmedel från att komma in från Danmark. Vidare har dagliga demonstrationer genomförts utanför skånska grisbönders gårdar. Många bönder har lagt ned sin verksamhet efter att ha känt sig hotade då inköpare från de stora livsmedelskedjorna valt att köpa in kött från producenter i andra delar av landet.

I båda fallen har polisen förhållit sig passiv med hänvisning till NFDVN:s demonstrationsfrihet.

- a) En dansk livsmedelsproducent som drabbats av blockaden av Öresundsbron undrar vad som kan göras för att se till att något liknande inte händer igen.
b) En skånsk grisbonde vill veta om något kan göras för att hen ska få kompensation.

Inläsningsmaterial

NJA 2014 s 79

EU-domstolens dom den 12 juni 2003 i mål C-112/00, Eugen Schmidberger, Internationale Transporte und Planzüge mot Republik Österreich, EU:C:2003:333

Seminarium 20 Statschefen och grundlagen

Vid detta seminarium ska vi diskutera den svenska monarkin ur olika konstitutionella perspektiv. Det handlar om att titta närmare på den fjärde svenska grundlagen, successionsordningen (SO), och att fundera på monarkin och kungafamiljens ställning i förhållande till andra konstitutionella regler.

Uppgift 1

Sverige är en konstitutionell monarki där regenten är avskuren från politisk makt enligt den så kallade Torekov-kompromissen 1971. Uppgårelsen i Torekov var avgörande för att den nya författningsreformen (som till slut mynnade ut i vår nuvarande regeringsform) skulle gå igenom och innebar att kungen framtogs all formell politisk makt.

- a) Diskutera kungens maktställning ur ett konstitutionellt perspektiv. Stämmer det att kungen inte längre har någon formell politisk roll? Problematisera påståendet att den svenska kungen inte har någon makt. Jfr med statschefernas roll i Storbritannien, Tyskland och Finland, vid regeringsbildning, upplösning av parlamentet, godkännande av lagar och i folkrättsliga sammanhang.

Enligt en SIFO-undersökning gjord 1974 av en fristående opinionsbildande förening kallad Nya Tisdagsklubben ville 80 % av de tillfrågade behålla kungens dåvarande befogenheter, 7 % ville minska den i enlighet med grundlagsförslaget, 12 % ville förstärka den och 2 % var osäkra. Det var med andra ord en överväldigande majoritet (92 %) som inte ville förändra kungens ställning på det sätt som gjordes i 1974 års regeringsform.

- b) Diskutera om det är rätt eller fel av folkvalda politiker att genomdriva en reform som inte har stöd av befolkningen. Hur är detta möjligt utifrån RF:s regler?

Uppgift 2

SO ställer dels upp riktlinjerna för vem som ärver den svenska tronen, dels krav på den som är eller ska bli regent. Er uppgift är nu att problematisera följande stadganden utifrån RF och EKMR. Resonera även kring frågor om normhierarki.

- a) Enligt SO 4 § ska regenten ”vara av den rena evangeliska läran”.
- b) Enligt SO 5 § måste regeringens samtycke (på regentens hemställan) inhämtas när en prins eller prinsessa ska gifta sig. Annars förloras successionsrätten.

- c) Enligt SO 7 § får inte tronföljaren lämna riket utan samtycke från regenten.

Uppgift 3

Enligt RF 5 kap 8 § kan inte regenten åtalas för sina gärningar. Resonera kring varför denna regel finns och problematisera stadgandet utifrån EKMR. Vilka immunitetsregler gäller för statsråd och riksdagens ledamöter?

Uppgift 4

Kungafamiljen är hårt bevakad av den så kallade skvallerpressen. Inte minst gäller det vår nuvarande kungs tre barn, Victoria, Carl-Philip och Madeleine. Vid flera tillfällen har kungafamiljen väckt talan mot olika skvallertidningar för förtal eller intrång i privatlivet. Bedöm följande tre fiktiva scenarion utifrån EKMR och TF.

- a) En brittisk tabloid publicerar en bild på kronprinsessan Victoria när hon i samband med ett statsbesök i Storbritannien fångats på bild när hon, under en paus, målar en clownnäsa på en bild av kung Charles III i en tidning.
- b) En av de stora svenska dagstidningarna publicerar en bild på prins Carl-Philip när han halkat omkull i en hög med hästdynga under en privat fest hos en god vän.
- c) En svensk skvallertidning publicerar bilder på prinsessan Madeleine när hon äter lunch med en god vän som också arbetar som skilsmäsoadvokat.

Inläsningsmaterial

Von Hannover v Tyskland (Germany), Europadomstolens dom den 24 juni 2004, 59320/00.

Von Hannover v Tyskland (Germany) (no 2), Europadomstolens dom den 7 februari 2012, 40660/08 och 60641/08

Seminarium 21 Sveriges nationella minoriteter

Syftet med detta seminarium är att undersöka det pluralistiska rättsliga skyddet av Sveriges nationella minoriteter, särskilt det rättsliga skyddet av samerna som urfolk. Ytterligare ett syfte med seminariet är att träna på att läsa och tolka rättskällor liksom att göra rättsutredningar snabbt och effektivt. I detta ingår att hitta den viktigaste informationen i en text utan att läsa den från a till ö, dvs. med så liten insats som möjligt.

Uppgift 1

Det finns särskilda regler som skyddar vissa minoritetsgrupper. Värde av att alla nationella minoriteter ges möjlighet att behålla sitt språk och sin kultur skyddas dessutom av konventioner från Europarådet. Skyddet av minoriteter har därmed folkrättsliga dimensioner (se seminarium 5).

Vilka är de nationella minoriteterna i Sverige? Hur och var regleras skyddet av dessa? Utgå från alla rättssystem vi berör på T1. Reflektera över det rättsliga skyddet för de nationella minoriteterna i Sverige.

Uppgift 2

Rättigheter för världens urfolk anses vara en angelägenhet för hela mänskligheten och skyddas bl.a. av en FN-deklaration. I Sverige finns Europas enda urfolk, samerna. Deras historiska bosättningsområden, Sápmi (sameland) omfattar inte bara delar av Sverige utan även delar av Norge, Finland och Ryssland. Diskutera hur begreppet urfolk förhåller sig till begreppet minoritet samt om det finns några särskilda bestämmelser i RF som avser samerna som urfolk och i så fall vilka? Ta reda på om den finska och den norska grundlagen innehåller några bestämmelser som avser samerna som urfolk. Ger de ett starkare skydd än RF?

Uppgift 3

Eira, bosatt i Stockholm, har ända sen barnsben fått höra historier om sina samiska morföräldrar som bedrev renskötsel upp i de svenska fjällen. Eiras mamma, som flyttade till Stockholm som nittonåring, har berättat om sin barndom och inspirerat Eira att söka sina rötter norrut.

Eira säger upp sig från sitt jobb, köper en mindre gård i de lappländska fjällen och införskaffar 30 renar. Tanken är att bedriva traditionell samisk renskötsel kombinerat med en bed and breakfast för Stockholmare som vill leva sameliv.

Samtidigt vill Eira påbörja en politisk karriär för att främja samernas ställning i Sverige. För att uppnå detta har Eira ambitionen att kandidera till en plats i Sametinget.

På plats i Lappland får Eira problem då samer i närbelägna samebyar protesterar mot Eiras planer på att bedriva renskötsel. Samtidigt får Eira höra att planerna på att kandidera till Sametinget inte är möjliga då hon inte är same.

Eira blir mycket upprörd och vill ha hjälp. Är det möjligt att neka Eira rätten att bedriva renskötsel?

Eira undrar också varför det inte skulle vara möjligt att kandidera till Sametinget. Hon är ju same i rakt nedstigande led från sina morföräldrar. Hjälp Eira att reda ut vad som gäller. Utöver RF kan rennäringslagen (1971:437) och sametingslagen (1992:1433) vara till nytta.

Uppgift 4

Frågor om rättigheter för Sveriges samer som bedriver rennäring behandlades i NJA 2020 s. 3 där HD beslutade att Girjas sameby hade rätt att upplåta jakt och fiske på ett visst område utan statens samtycke.

Läs rättsfallet med fokus på de frågeställningar som är relevanta för detta seminarium och för T1 i stort. Det är t.ex. mer relevant för oss hur folkrätt ska tolkas vid en domstolsprövning än vad som gällde fastighetsrättsligt i Sverige på 1500-talet. Våga hoppa över avsnitt, men läs rubrikerna så att det inte dyker upp något spännande som du inte vill missa. Var beredd att redogöra för de viktigaste lärdomarna av fallet utifrån ett T1-perspektiv. Vilka rättskällor har HD använt och hur?

Inläsningsmaterial

Utdrag ur NJA 2020 s. 3 (Girjas-domen)

Seminarium 22 Grundlagen i kris och krig

Regeringsformens 15 kap innehåller regler för krig och krigsfara. Men till skillnad från många andra länder saknar Sverige särskilda konstitutionella regler för fredstida kriser, såsom stora olyckor, pandemier, naturkatastrofer, solstormar, allvarliga inrikes oroligheter eller terroristangrepp som kan orsaka kollapser för samhällsviktiga system (till exempel el- och telenät, IT-strukturer och betalningssystem). Syftet med det här seminariet är att diskutera hur det konstitutionella systemet fungerar under krig och allvarliga fredstida kriser.

Uppgift

Våren 2020 svepte Covid-19 in över Sverige, vilket föranledde ett antal åtgärder av konstitutionellt intresse.

1. Vilka mänskliga fri- och rättigheter respektive rättsliga principer aktualiserades med anledning av pandemin?
2. Hur har pandemin fått sitt konstitutionella efterspel (nöj er inte med endast Coronakommissionens betänkanden)?
3. Hur ser regleringen i 15 kap RF ut? Varför saknas liknande regler om fredstida kriser i svensk grundlag?
4. Bör Sverige reformera den konstitutionella krisberedskapen och i så fall hur?

Tanken är att ni vid detta seminarium självständigt och basgruppsvis ska finna svar på ovanstående frågor. Ni kommer att behöva leta utanför kurslitteraturen, i exempelvis juridiska artiklar och offentligt tryck. Begrepp som författningsberedskap, konstitutionell nödrätt, undantagstillstånd och ansvarsprincipen är användbara i sammanhanget.

Varje basgrupp ska formulera sammanhållna och reflekterande svar på de olika frågorna och kunna presentera sin respektive lösning.

Seminarium 23 Stresstest av den svenska grundlagen

Vid detta seminarium fortsätter diskussionen om vad begreppet rättsstat omfattar. Syftet är särskilt att identifiera styrkor och svagheter i den svenska grundlagen. För att göra detta behöver vi ikläda oss rollen som "djävulens advokat" och försöka utnyttja gällande regelverk för att förgöra rättsstaten. Dessutom ska vi undersöka vilka möjligheter Sverige, EU och Europarådet har att bevara grundläggande demokratiska värden och rättigheter. Ytterligare ett syfte är att identifiera vilka institutioner som skyddar konstitutionen och vilka verktyg dessa har att använda.

Efter ett riksdagsval i Sverige vaknar landet upp till en ny verklighet. Det mycket populistiska "Svenska frihetspartiet" (SvFp) har lyckats få 175 mandat i riksdagsvalet och därmed egen majoritet. På grund av detta får de även bilda regering som röstas igenom med siffrorna 175 för och 174 mot. Partiet har även gått bra på regional och kommunal nivå och har majoritet i många kommuner runt om i landet.

Oppositionen är i chocktillstånd och flera mindre partier har tvingats lämna riksdagen efter ett uselt val. Även om de kvarvarande oppositionspartierna är långt ifrån varandra politiskt är de enade i synen på SvFp och fast beslutna att stoppa dem från att driva Sverige i samma riktning som andra europeiska länder med liknande partier vid makten.

SvFp har stora planer och vill genomföra så mycket reformer som möjligt under sina första fyra år vid makten. Först och främst vill de säkerställa sin egen makt och göra vad de kan för att bli omvalda i nästa val. För att uppnå detta syfte vill partiet **reformera valsystemet**, förbjuda medierapportering som innebär kritik mot partiet och förbjuda alla organisationer med koppling till oppositionen. Ett huvudsakligt vallöfte är att stoppa invandringen helt och göra det svårare för utländska medborgare att verka och leva i Sverige genom att förbjuda personer utan svenskt medborgarskap att bedriva näringsverksamhet.

Partiet ser även religionen som en fiende och vill därför stärka den negativa religionsfriheten på så sätt att **religiösa samfund förbjuds manifesteras** sin religion på offentlig plats. Förbudet motiveras med hänvisning till ordning och säkerhet. Ytterligare en viktig agenda för SvFp är att minska domstolarnas och myndigheternas oberoende och öka sitt eget inflytande över dessa institutioner. De vill säkerställa att domare och tjänstemän är lojala med partiet och dess agenda.

Basgrupp A och B ska hjälpa partiet att genomdriva sina reformer och ge förslag på åtgärder som partiet kan vidta för att förverkliga sina planer. Ni ska peka dels på vad som kan göras på en gång, dels på det som kräver ändring av grundlag och därmed en mer långsiktig strategi. Basgrupp A fokuserar på förslaget i stycket som inkluderar att reformera valsystemet och Basgrupp B fokuserar på förslagen i stycket som inkluderar att förbjuda religiösa manifestationer.

Basgrupp C ska hjälpa oppositionen att stoppa så många av partiets planer som möjligt. Utgå ifrån att oppositionen är helt enad och att de vill behålla nuvarande regelverk i möjligaste mån.

Basgrupp D ska representera EU med målet att stoppa en utveckling i Sverige som liknar den i några andra europeiska länder. Hota Sverige med allt som EU har att tillgå och argumentera för varför de föreslagna åtgärderna står i strid med EU-rätten.

Basgrupp E ska representera Europarådet och därmed EKMR med uppgift att peka på hur de föreslagna åtgärderna står i strid med konventionen och Europarådets syn på rättsstatsbegreppet samt identifiera de institutioner och principer som är viktigast för att stärka/skydda rättsstaten.

Läraren är ordförande vid detta seminarium.

Seminarium 24 Avslutning: skriv en ny konstitution

Detta är terminens sista seminarium och det är dags att sluta cirkeln. Ni har hunnit bekanta er med olika aspekter av den konstitutionella rätten. Syftet med detta seminarium är att stimulera en fördjupad diskussion om vad som bör finnas med i en konstitution och hur den kan skydda demokratin och rättsstaten. Läraren är ordförande vid detta tillfälle. Se det här som en chans att sammanfatta kursens viktigaste konstitutionellrättsliga aspekter!

Scenario

Miljöförstöring tvingar en större grupp personer att fly till en obebodd ö. Där ska de nu bygga upp ett nytt samhälle. En grupp experter – ni – tillsätts för att ta fram en konstitution för det nya landet. Ön befolkas nu av 100 000 personer. Det är en heterogen grupp med olika bakgrund både religiöst, kulturellt och etniskt. En del är resursstarka och välutbildade, andra har mer begränsade sociala och ekonomiska förutsättningar.

Uppgift

Varje basgrupp ska vara beredd att presentera en konstitution som ni konstruerar utifrån de förutsättningar som ges i scenariot. Ni behöver inte ha formulerat varje paragraf i en grundlag men ni ska ha konstruerat en stomme med de olika delar ni vill ha med i er konstitution och tänkt igenom vilka grundvärderingar som er grundlag ska bygga på, dvs. vilken typ av samhälle ni försöker skapa.

Det är vissa ställningstaganden som är centrala men det kan såklart finnas andra:

1. Statsskick
2. Valsystem
3. Hur makten ska fördelas
4. Hur makten ska kontrolleras
5. Hur ett eventuellt rättighetsskydd ska se ut och säkerställas

Förbered en powerpoint-presentation där ni går igenom er konstitution kapitel för kapitel. Motivera era val när ni presenterar utkastet. Max 10 min per presentation!